

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální patologie a sociologie

Bakalářská práce

Nošení dětí v šátku jako součást primární prevence
sociálně patologických jevů

Autor:	Neubauerová Kateřina
Studijní program:	Sociální pedagogika
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce:	PhDr. Jaroslav Šturma
Konzultant:	Bc. Hana Škubalová
Oponent:	Mgr. Jan Sýkora

Hradec Králové

2006

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem pod vedením vedoucího bakalářské práce celou tuto práci včetně příloh vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.“

Kateřina Neubauerová .....

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala především všem maminkám jež byly ochotny vyplnit celkem obsáhlý, časově náročný dotazník, vedoucímu bakalářské práce Ph.Dr. Jaroslavu Šturmovi za odbornou korekci textu, taktéž distributorům šátků na nošení dětí, kteří mi poskytli informace k doplnění teorie nošení dětí v šátku praktickými zkušenostmi.

ANOTACE

NEUBAUEROVÁ, Kateřina. *Nošení dětí v šátku jako součást primární prevence sociálně patologických jevů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2004. 72 s. Bakalářská práce. Vedoucím této práce je Ph.Dr. Jaroslav Šturma

Předmětem bakalářské práce je nošení dětí v šátku a jeho možný vliv na temperament dítěte a míru duševního vyčerpání matky na mateřské dovolené, při čemž oba faktory hrají významnou roli v rané komunikaci matka – dítě. Na základě zmíněného předpokládám, že „šátkování“ má své místo v primární prevenci sociálně patologických jevů zaměřenou na rodiče.

Teoretická část seznamuje s pohledem biologů na novorozence jako pasivního nošence, s potřebami novorozence a kojence, vztahem matka – dítě. Je zde také obsáhleji pojednáno o teorii a praxi nošení dětí v České republice. K doplnění poznatků z praxe přispěl dotazník od distributorů šátků.

Při sestavení dotazníku pro maminky jsem použila členění temperamentu na jednotlivé složky převzaté od Thomase a Chessové. Hypotézy se dělí do dvou skupin: hypotézy týkající se matky a dítěte.

Výsledná data objasňující hypotézu týkající se temperamentu korespondují se současnými poznatky o vlivu podmínek moderní společnosti na dopad „šátkování“ na psychosociální vývoj dítěte. Hypotézy vztahující se k matce byly spíše potvrzeny, až na míru duševního vyčerpání, která byla oproti očekávání vyšší v experimentální skupině. K hlubšímu prozkoumání výsledků ze statistického šetření jsem sestavila výzkumné otázky týkající se objasnění důvodu vyšší míry duševního vyčerpání žen v experimentální skupině a upřesnění charakteristiky maminek „šátkařek“.

Klíčová slova: novorozence jako nošenec, vztah matka – dítě, raná komunikace, temperament, nošení dětí v šátku

1. Úvod

1.1. Charakteristika problematiky

Nošení dětí na těle rodiče je v České republice pro většinu veřejnosti novodobou záležitostí, ač tomu tak není. Uplynulo zhruba 50 let, co naše prababičky vkládaly s jistotou podloženou tradicí svou ratolest do „loktuše“ či „chůvky“. Neprobádaná oblast podněcuje skeptiky ke vznášení argumentů, které stojí proti nošení dětí v šátku. Naopak propagátoři nošení se snaží jejich námitky vyvrátit. Osobně si myslím, že vše má své pro a proti a u nošení dětí v šátku je tomu dozajista také. Je však nutné najít míru, která pomůže a neuškodí. Z vlastní zkušenosti vím, že v průběhu měsíců nošení své dcerky se až praxí vyřešily veškeré mé dotazy a pochybnosti. Stejně tak tomu bude za pár desítek let, kdy mezi námi bude žít mnohokrát více lidí, kteří byli odnošeni v podmínkách postmoderní doby. Šátek se stane tradicí některých rodin a jeho používání bude spojeno s jistotou v konání, které bude matka činit, za tichého souhlasu společnosti i vlastní rodiny, za samozřejmé. Dnes zaujímá veřejnost k dětem v šátku ambivalentní postoj, který může mnohdy znejistit maminku odhodlanou k nošení.

V širším měřítku se možnost nošení dětí v šátku prozatím nevryla do povědomí profesionálů, kteří jsou ve styku s ženami v očekávání a s novopečenými maminkami. Snahy o doporučení šátku jsou ojedinělé. Na mysli mám především dětské zdravotní sestry, porodní asistentky a lékaře. Mnohé toto téma zatím nechává chladnými stejně jako většinu české populace, u které je šátek pouze okrajovou záležitostí. V oblasti „šátkování“ se angažují zejména ženy, které se staly maminkami a své děti v šátku odnosily. Doporučení z úst distributorů nejsou primárně motivované výdělkem vzhledem k tomu, že se nejedná o jejich hlavní výdělečnou činnost. Pokud bude distribuce nadále v režii těchto lidí, myslím si, že šátek se bude i do budoucnosti pojit spíše s pozitivními účinky.

A proč jsem si vybrala právě toto téma ke zpracování bakalářské práce? Hlavně proto, že sama nosím svou dcerku v šátku a mám s ním výhradně pozitivní zkušenosti. Také jsem nechtěla tříštit síly a jak se říká „zabila jsem dvě mouchy jednou ranou“. Během zpracovávání teoretické části jsem se z odborné literatury týkající se období

novorozeneckého, kojeneckého a batolete dozvěděla mnoho o své dceři, což nejednou přispělo k mému pochopení a větší trpělivosti vůči ní.

1.2. Stav dosavadního řešení

Znovuobjevení fenoménu nošení dětí v šátku, ve snaze navrátit se k přírodě a všemu, co ji šetří, je zatím neprobádanou oblastí v kontextu s podmínkami moderní technokratické společnosti, ve které nebyl zatím realizován hloubkový výzkum, na nějž by se mohli odborníci s důvěrou obracet. Výrobci šátků se odvolávají na výsledky výzkumů zemí tzv. třetího světa, ale tyto výsledky lze brát v úvahu pouze v souvislosti s působením na fyziologickou stránku vývoje, a ne psychickou. V této oblasti se musí brát na zřetel diametrální odlišnost životních podmínek obou světů.

O negativním dopadu na psychosociální vývoj dítěte se lze zatím pouze dohadovat. Domněnky vycházející z teorie nemusí, ale mohou být potvrzeny praxí. Zatím chybí výzkumy, které by tak učinily. A hlavně sedm let existence jevu ve společnosti je velice krátká doba na to, aby mohl badatel vyvodit pozitivní či negativní důsledky. Je možno se podívat do zahraničí, kde tradice nošení dětí nebyla přerušena. Zda se tam uskutečnily výzkumy, které by zodpověděly dotaz, jestli obnáší nošení v moderní technokratické době negativní dopad na psychický vývoj dítěte, bohužel nevím. Výrobci šátků se o nich na svých webových stránkách nezmiňují a v publikacích jsem také nenašla žádný odkaz.

Bádání v oblasti nošení dětí se prováděla v zahraničí především u nedonošených novorozenců. Zde mohu jmenovat tzv. „Kängurustudie“ čili „klokaní metoda“, kterou realizovali roku 1979 v Kolumbii pediatri E. Rey a H. Martinez. Podobná metoda, avšak ve větším měřítku, byla aplikována v Bogotě. Ta ukázala, že v těle novorozence byly nošením příznivě ovlivněny psychofyziologické a biochemické pochody. V České republice prosazují čerstvě narozené děti ukládat do kolébky lékaři prof. Šráček a paní prof. Šráčková. V Chicagu byly inkubátory vybaveny vodními matracemi a na klinice ve Švédsku používají závěsné matrace. U takto uložených dětí se vyskytovaly dechové a srdeční potíže ve výrazně menším množství. Rozsáhlejší studie zabývající se novorozencem jako nošencem realizovali němečtí biologové prof. Dr. Bernard Hassenstein

a bioložka dr. Evelin Kirkilionis. Jak již bylo řečeno výše, tyto studie byly prováděny zejména v zemích tzv. třetího světa.

Na českém trhu není doposud ucelená publikace pojednávající o nošení dětí uvázaných na těle rodiče. Toto téma je pouze okrajovou záležitostí, o níž lze nalézt zmínky v jednotlivých knihách z oboru gynekologicko porodnických, pedagogických a psychologie dítěte. Více ucelené informace se nacházejí v knize Jiřiny Prekopové *Malý tyran*, kde dává nošení do souvislosti s poruchou chování u malých dětí. Z praktického hlediska je obsáhleji pojednáno na webových stránkách distributorů šátků a stránkách zabývajících se rodinou, mateřstvím a péčí o dítě. Jmenovitě se jedná o internetové stránky www.rodina.cz, www.aperio.cz, www.mateřství.cz, www.tehulka.cz, www.vbavlnce.cz a další. V cizojazyčné literatuře lze nalézt podrobnější informace na německých webových stránkách www.didymos.de nebo www.strochenwiege.com.

1.3. Cíle práce a metody jejich dosažení

Cíle této práce jsou popsány v empirické části. Zde bych zmínila dva nejpodstatnější. Prvním, který si kladu, je zmapování problematiky nošení dětí v šátku na území České republiky. Jako nástroj k realizaci tohoto úkolu poslouží dotazník pro distributory šátků (příloha 1). V něm se snažím zjistit, jak dlouho se šátek na našem území vyskytuje, jak o něj stoupá v průběhu let zájem ze strany rodičů, zda ho nosí také někdo jiný z rodiny kromě matky. Ráda bych se pokusila o obecnou charakteristiku zájemců o nošení a mnohé další otázky zjišťující to, co jiným dá praxe.

Ke splnění druhého cíle přispějí sebraná data z dotazníku pro maminky. Výzkum je založen především na subjektivní zkušenosti matek. Byla bych ráda, kdybych na základě zpracovávání této práce pomohla k rozšíření ponětí o existenci „šátkování“ mezi veřejností. K tomu jsem se snažila přispět vydáním článku na téma nošení dětí v šátku (příloha 1).

Doufám, že snahy laika proniknout do hlubin problematiky v daném oboru budou motivovat právě ty, kdož se v praxi nošení dětí v šátku pohybují léta, a přispějí k prohlubování a šíření poznatků mezi nastávající rodiče, ale i ty, kteří v rámci své profese denně přicházejí do styku s těmi, kteří by používáním šátku získat nejvíce - novorozenci.

Do praxe nošení dětí by měla práce vnést nové poznatky o dopadu nošení na psychosociální vývoj dítěte. Práce je spíše průzkumem než výzkumem, avšak i pouhé nastínění, jak pozitivních, tak negativních důsledků dopomůže maminkám k rozhodování, zda nosit či ne a zefektivnit edukaci v rámci nošení. Jako úspěch mého snažení bych viděla hlavně objasnění tří okruhů hypotéz:

- Hypotézy týkající se dítěte, přesněji vlivu „šátkování“ na jednotlivé složky temperamentu
- Hypotézy týkající se matky, zejména na možnost ovlivnění míry vyčerpání
- Výzkumné otázky týkající se praxe nošení dětí v šátku budou zaměřeny na přiblížení rysů osobnosti matky nosící dítě v šátku, její motivy, znalosti, charakteristika. Dále by měly z kvalitativního hlediska ozřejmit příčiny a charakter výchovných problémů, které cítí matky se svými dětmi. Některé otázky jsou stanoveny na základě výsledků statistické části průzkumu.

Při svých úvahách vycházím zejména z faktu, že používáním šátku si žena ušetří mnoho času, i když bude její dítě nadměrně náročné na pozornost. „Nošenému dítěti v šátku nebo ve vaku simulujeme pobyt v bříšku, a s jistotou známého prostředí může snadněji pochopit vše nové.“ (27, 283)

Tato citace hovoří za vše. Dítě pevně přivinuté na těle rodiče je podstatně méně zatíženo stresem během adaptace. Tím pojí své pozitivní účinky hned dva aspekty nošení zároveň, aby ženě ulehčili vstup do nové role a dítěti na svět.

Musím zdůraznit hned na začátku této práce, že se zabývá vesměs zdravými dětmi v poměrně zdravém rodinném prostředí. Beru v úvahu skutečnost, že novorozenec je vybaven vrozenými mechanismy adaptace, které mu umožní se přizpůsobit různým podmínkám. Může být předán adoptivní matce, vozen v kočárku, nošen v šátku, ale musí mít stále jistotu, že se může spolehnout na opakující se věci v jeho životě. Mateřská osoba je s ním ve dne i v noci, stará se o něho stále tentýž člověk osoba a je schopno předvídat její reakce pečující osoby. Za takových podmínek je koneckonců lhostejné, zda je nošeno v šátku či vozeno v kočárku. Jeho mechanismus adaptace není přetížen neustále měnícími podmínkami. V obou případech bude prospívat dobře. Ale předpokládám, že v případě nošeného dítěte v šátku se jeho komfort o něco zvýší. Jak a proč o - tom je vlastně pojednáno na následujících stránkách.

2. Novorozenec

2.1. Novorozenec jako pasivní nošenec

Čas, kdy se péče o novorozence přiblížila maximální saturaci jeho potřeb, je krátký. Na počátku humanizace porodnictví v roce 1974 stál francouzský porodník a básník v jedné osobě - Fréderick Leboyer. Od roku 1976 se novorozenci začali věnovat kromě lékařů také fyziologové, a etologové a biologové. Pohled na novorozence v Čechách ovlivnila zejména studie německého evolučního biologa B. Hassensteina. V ní se snažil odhalit vzorce chování novorozence a následně určit jeho biologický typ. Dle něho je původní biologický typ savčích mláďat tzv. Nesthocker čili hnízdonoši – v hníždě sedící, čili krmivé. Patří sem štěňata a koťata. Jsou slepá, mají málo srsti a mají uzavřená víčka i zvukovody.

Lidský plod se ve svém ontogenetickém postnatálním vývoji nachází v tomtéž stavu mezi 3. a 5. měsícem. Někteří savci nesetrvávají v původním stádiu a vyvíjejí se dále dvěma směry: mláďata savců z hnízda prchající a mláďata žijících v korunách stromů. Ke druhé skupině vedle opic, vačice a lenochoda řadí také lidské mládě. Rodí se s otevřenými očima, průchodnými zvukovody a se srstí. Končetiny mají uzpůsobeny k pevnému držení matčiny srsti. Tato mláďata jsou schopna se pohybovat za mnoho dní až týdnů po narození. Profesor Hassenstein jim dal název Tragling. Do češtiny bylo volně přeloženo. Protože u lidského mláděte je k nošení nutná výrazná podpora matky, dostal přívlastek pasivní. Novorozence tedy získal označení pasivní nošenec nebo-li bývalý nošenec.

Morfologickými důkazy jsou uchopovací reflex, kdy vložení prstu či jiného předmětu do dlaně dojde k jeho sevření. Lze u novorozence vypořizovat také reflex objímání související s potřebou vazby k pečující osobě, jež je také považován za dědictví primitivních předků člověka. Dalším argumentem pro teorii o novorozenci jako pasivním nošenci je existence ligamenta iliofemoralis, Bertini, pars media, které zabraňuje natažení dolních končetin v kyčelním kloubu. Tím dítě šetří svalovou energii při nošení se na těle matky.

Dle spekulace mnohých odborníků se dítě rodí „nehotové“. Domnívají se tak na základě velikosti hlavičky a její prozatímní elasticity. K této domněnce je vede mimo jiné fakt, že vývoj některých významných funkcí či orgánů pokračuje ještě po narození.

Konkrétně Portman pokládá novorozence za „fyziologicky předčasně narozeného“. Dle něho se dítě rodí o rok dříve, než je plně vybaveno na život. Jiřina Prekopová srovnává schopnost lidského mláděte se o sebe postarat se stejnou schopností narozených koťat a nebo štěňat. Dítě dokáže to co ony zhruba mezi 12ctým a 18ctým měsícem života. Tuto dobu „by mělo prožít na matčině těle v „sociální děloze.“ (24, 65). „Podle Portmana je exkluzivní extrauterinní rok raný života navazující na předporodní vývoj jedinečným rokem umožňujícím získávat nenahraditelné a specificky lidské zkušenosti a vztahové a sociální. Teprve lidská kultura, do níž člověk takto vrůstá, je tím, co člověka dotváří. (33,14)

Klid a samota je příjemná druhům, jejichž původní biologický typ je *mládě v hnízdě sedící*. K nim však člověk nepatří, a proto naprostý klid a ponechání dítěte osamoceného nerespektuje jeho základní psychické potřeby, které pramení právě z podstaty mláděte *pasivního nošence*. Častěji, než si dospělý uvědomují, touží po přítomnosti pečující osoby a nebo po jejím potvrzení. Doktor Morath popsal pět hlasových signálů novorozence, z nichž nejdůležitější tzv. *kontaktní signál*, vydává pasivní nošenec nejčastěji po probuzení, aby se ujistil, že není sám. Je nutná okamžitá odpověď rodiče. Pokud se tak neděje, dítě se cítí opuštěno, v nebezpečí a snadno se rozruší. Pak ho lze jen těžce uklidnit. Požadovaná odpověď ujistí nemluvně, že je v bezpečí a neumře hlady. Pokud matka neodpovídá opakovaně na tzv. *kontaktní signál* dochází k tzv. *inhibici akce*. „Tento stav inhibice vede akce vede k některým civilizačním chorobám jako je hypertenze, infarkt myokardu, mozkové příhody, ale i diabetes, poruchy imunity, deprese a jiné.“ (32,2)

2.2. Psychosociální potřeby novorozence a kojence

V této kapitole bych ráda více obsáhle pojednala o psychických potřebách, které jsou specifické především pro období novorozenecké a kojenecké. Miminko do sedmi měsíců nemá pojem o čase. Nedokáže proto čekat a každé otálení ze strany rodiče v saturaci jeho momentálních potřeb pro něho znamená nepříjemné zážitky. Je to hlavně proto, že prožívání novorozence a kojence se značně liší od prožívání dospělého. Nedokáže dedukovat alternativy, prožívá orgasmicky tělem i duší a fascinovaně, kdy se nemůže od svých emocí odpoutat, aniž by chtělo.

Profesor Zdeněk Matějček člení potřeby novorozence do základních pěti skupin. Mezi ně patří potřeby pozitivní identity, otevřené budoucnosti a další, které jsou v kontextu s nošením dětí podstatné, jež přibližují podrobněji na následujících řádcích

Potřeba podnětů

Přísun podnětů musí být dostatečný, přiměřený a hlavně podněty musí být proměnlivé, aby se dítě nestalo vůči nim apatické, čímž by se jejich efekt ztratil. Patří sem potřeba posturální čili potřeba pasivního pohybu, jíž lze saturovat tím, že dítě chováme, houpeme, kolébáme. Pohupováním získávají děti smyslové podněty a dochází ke stimulaci rovnovážného ústrojí. Dítě má rádo rytmus, který se mu tímto nebo hudbou, dumláním či saním mléka, dechem matky, hlazením a poplácáním po zadečku dostává. Primárním orgánem cití novorozence je kůže. Touto cestou získává převážnou část podnětů hmatových, tlakových, tepelných. Cítí teplo maminky, v šátku těsné objetí kůže jako v bříšku a může prostřednictvím hmatu prozkoumávat její tělo.

Potřeba smysluplného světa

Dítě se učí poznávat svět, jeho řád a smysl. Šátek mu zprostředkovává smyslové podněty, které vykazují určitý řád světa, řád ve vztazích zejména s blízkými důležitými lidmi.

Potřeba životní jistoty

Mezi životní jistoty řadíme potřebu jistoty a bezpečí, potřebu vazby s mateřskou osobou. Období od 3. do 6. měsíců je označováno jako fáze normální symbiózy, kdy dítě s matkou splývají v jeden celek ohraničený od okolí. Symbiotická vazba usnadňuje adaptaci na svět a představuje základ budoucího pocitu jistoty. Potřeby bezpečí a jistoty jsou řazeny mezi primární fyziologické potřeby. Pocit jistoty vzniká tím, že se můžeme spolehnout na splnění očekávaného, týká se věcných formalit – pravidel. Na existenci stabilního řádu. Jistota je základem pro vznik pocitu bezpečí, který pramení z jistoty ve vztazích. Budou –li v prvních dvanácti měsících života převládat libé pocity, příjemné interakce organismu s okolím nad negativními zkušenostmi, získává dítě pocit jistoty, kladného vyladění, sebedůvěry a důvěry v okolí. Může se v dalším vývojovém stádiu života formovat důvěra sama k sobě.

3. Vztah matka – dítě

Vztah matka - dítě je základním kamenem osobnosti dítěte. Utváří se v něm primární důvěra ke světu a sám bývá prototypem budoucích vztahů. Sama za sebe musím říci, že se jedná o něco úžasného, co si nelze bez vlastní zkušenosti představit. Tento vztah je nenahraditelný zážitek jak pro dítě, tak i pro matku. A přesto nebývá zdrojem seberealizace ženy, ač je mnohdy jejím životním cílem. Po čase stráveném na mateřské dovolené se stává péče rutinou a mnohé z žen nakonec odchází do zaměstnání dříve jak ve třech letech dítěte, které umístí do jesliček. Batole tak ztrácí neustálou přítomnost matky, která je pro jeho duševní vývoj první tři roky života nezbytná.

Aspekty vztahu matka – dítě vidím ve dvou skupinách. První skupina vychází z psychologické a biologické podstaty obou aktérů vztahu. Druhým faktorem, který se významně podepisuje na kvalitě primárního vztahu, je vliv současné technokratické společnosti, která klade důraz především na výkon jedince. Trendy moderní civilizace ovlivňují vztah prostřednictvím pohledu matky, která se mnohdy dostává narozením potomka do situace, kdy musí řešit vnitřní konflikt vyplývající z nesouladu osobního žebříčku hodnot s potřebami vzniklými narozením dítěte a preferencemi společnosti. V souvislosti se základní problematikou práce, kterou je nošení dětí v šátku jako primární prevence sociálně patologických jevů, musím zdůraznit, že šátek vidím jako významný proměnný faktor v obou zmíněných pohledech.

3.1. Biopsychologické aspekty

V pojetí všech vývojových psychologů, pediatrií, pedagogů a psychiatrů je vztah dítěte s mateřskou osobou jedním z nejdůležitějších základů pro stavbu osobnosti. Pohled na tuto stránku dětství se v průběhu let a staletí výrazně měnil. V České republice se po období despektu k nastartování **rané interakce** v porodnicích zavádí tzv. rooming, kdy je dítě s matkou na jednom pokoji ve dne i v noci a pokud ne, děje se tak pouze ve výjimečných případech. „Po zavedení systému tzv. rooming do porodnic poklesl počet matek, které miminko v porodnici opustily. Snížilo se procento týraných novorozenců a otcové se častěji

zapojovaly do péče první až třetí měsíc. Tzv. Guatemalská studie prokázala u těchto dětí také zlepšení imunity a rané interakce.“(19, 113)

Zastánci alternativních metod v porodnictví se však nespokojili pouze s uvedeným pokrokem. Na základě rozlišného pojetí příchodu novorozence na svět se objevují porodní alternativy. Většina z nich podtrhuje význam první poporodní hodiny pro nastartování extrauterinární komunikace dítěte s matkou. Dítě prožívá první tělesný i oční kontakt, „uvítací hodina“ , který se považuje za důležitou zejména pro nastartování mateřského chování a pro synchronizaci interakce v prvních měsících života. „Pokračování symbiózy s matkou, stejně jako křehký dialog s ní, potřebuje dítě ještě dlouho ve dne i v noci.“ (24, 65)

Každá žena je od přírody predisponována k mateřství. Tuto predispozici tvoří hormonální připravenost k mateřskému chování. **Hormonální disponovanost k mateřství** však vlivem separace může slábnout. „Nedostane-li matka nutné signály mláděte, či dojde-li k separaci delší než čtyři dny, mateřské chování slábne.“ (34, 39) Pokud dojde k odloučení ihned po porodu na déle jak čtyři dny jsou negativní důsledky mnohem závažnější, než kdyby tomu tak bylo později již po nastartovaném extrauterinálním vztahu. Musí se tedy zachovat kontinuita vztahu po porodu se vztahem intrauterinálním.

Instinktivní chování matky posilují mateřské hormony prolaktin a oxitocin, které jsou stimulovány vzájemným kontaktem a v oběhu se udrží nejdéle 20 minut. Neustálý kontakt matka – dítě udržuje tento biologický systém v aktivitě. Stejně jako kojení vytváří základ pro rannou interakci, může k němu napomáhat také nošení dítěte na těle rodičky. Princip obou forem kontaktu je v podstatě stejný. Dochází zde k častému očnímu kontaktu, matka ihned reaguje na tělesné i zvukové projevy dítěte, saturuje se potřeba rytmu čímž se dítě uklidní a aktivizuje se hormonální disponovanost k mateřství.

Podle profesora Z.Matějčka předčasné narození znamená riziko nejen pro vztah matka – dítě, ale také pro komunikaci s okolím předčasné narození, protože se může stát, že se včas nenastartuje instinktivní rodičovské chování. V tomto případě je také negativním faktem skutečnost, že nedonošené děti se umístí do inkubátoru, a není zachován tělesný kontakt. V Americe byla prováděna tzv. klokaní studie, kdy na klinice v Jižní Americe v důsledku nedostatku inkubátoru vážali nedonošené novorozence na tělo matky, a časem se ukázalo, že tyto děti prospívali mnohem lépe, než děti umístěné v inkubátoru. Na tomto

příkladu je patrné, jak je pro novorozeně důležité, aby vztah s matkou, který prožíval již v prenatálním období, měl přímou návaznost i po narození.

Synchronizace pozornosti a afektu vede ke zkvalitnění vztahu. Spočívá v tom, že vyše-li jeden z dvojice signál a druhý mu věnuje pozornost. Matka vnímá pokles a vzestup pozornosti dítěte a přizpůsobuje se mu. Vzájemné reakce pak bývají pozitivní i adekvátní. „Tím se postupně stabilizují funkční signály, repertoár se rozšiřuje a posiluje se pocit jistoty, jejich sebedůvěra a formuje se celkově pozitivní atmosféra pro vzájemnou komunikaci.“ (34, 40) „Interakční synchronie je pro úspěšnou socializaci dítěte – jeho začlenění do lidského – společenství důležitější než pozdější a nápadnější „výchovné“ postupy.“ (34, 40)

Na synchronii rané interakce má vliv disponovanost dítěte, čili kvalita a funkčnost jeho smyslů. Na straně matky je důležitá především osobní zralost, sebedůvěra, zdraví, přiměřený odpočinek a množství dětí, o které pečuje. Duševní rozpoložení matky má základní význam pro přijetí dítěte a interakci s ním. „Žena by měla prožívat těhotenství jen v případě, že je pro mateřství připravena a dítě skutečně chce. Negativní psychická vyladěnost matky je jedním z nejvýznamnějších rizikových faktorů pro prenatální vývoj dítěte a pro zahájení rané interakce matka – dítě v období před narozením.“ (34, 19)

Na vzájemném vztahu matka dítě se může podepsat také **neshoda temperamentu obou aktérů**. Péči o dítě s diametrálně odlišným temperamentem může matka vnímat jako více zatěžující. Důležitá je rodinná atmosféra, pomoc rodiny, vyčerpání matky a její schopnost a ochota vnímat projevy a potřeby dítěte.

3.2. Sociální aspekty

Instinktivní rodičovství vychází z vrozených instinktů, kterými se řídí zacházení s dítětem. Představuje jistotu v konání otce a především matky v péči a výchově svého potomka. Instinktivní rodičovství je předáváno pomocí tradic. Problém je, že staré tradice současná mladá generace rodičů neuznává. Nepřijímá osvědčené a vyzkoušené rady babiček a raději aplikují novodobé metody. Jejich jistota se však záhy tříští o poznatky čerpané ze zkušenosti přátel, záplavy mnohdy protichůdných informací z odborných zdrojů a populárně naučné literatury.

Ve společenství lidí na místo přirozených instinktů nastupuje kultura, která staví na místo reakcí na základě instinktu naučené vzorce chování a postupy. Tak je tomu také v oblasti péče o dítě a jeho výchovu. V čím bohatší rodině dítě vyrůstalo, tím spíše se upouštělo od postupů zakládajících se na intuici. V naší společnosti se „včera“ děti vozily v kočárku, spaly ve své postýlce. Jejich potřeby se ihned neuspokojily, nechaly se plakat, aby měly silné plíce a hlavně se nesměly chovat, aby se nerozmazlily. A dnes? Uznávají se opačné postupy, až na to, že ne každý odborník se nechal strhnout novinkami v péči o dítě. Ten radí to a druhý ono. Který novopečený rodič by nebyl zmaten? Výše zmíněné instinktivní rodičovství svou kulturou civilizace dávno zakryla a lidé se musí začít učit být mámou a tátou.

Postoje k rodičovství

Postoj rodičů k dítěti je dán umístěním mateřství v hierarchii hodnot jedince. Jednou z nejpreferovanějších hodnot dnešní mládeže, která si chce především užít život, zajistit se a až po té zplodit potomky, je svoboda. Je nutno dodat, že v současnosti je k tomuto vyvíjen tlak společnosti, protože bez ekonomicko sociálního zajištění nelze dítěti dát vše, co potřebuje. Mnozí vnímají početí potomka jako reprodukční povinnost, a tudíž počnou pouze jedno pečlivě plánované dítě, které je zatíží minimálně. „Jedináčka vychovává 20% českých rodin.“ (8, 70)

Ač narození dítěte posune své rodiče na žebříčku sociálního postavení o stupínek výše, přesto se především role matky nedočká kýženého společenského uznání. Tato společensky mnohostranně znevýhodněná role může budít pocity nespokojenosti, které jsou v kontrastu s očekáváním společnosti. Péčí o novorozence je žena vystavena určité sociální izolaci. Pár ztrácí možnosti, které měl jako bezdětný, přichází o možnosti neomezeného cestování, turistiky, pěstování rozličných koníčků. Dítě je proto mnohdy chápáno jako hrozba. Může ohrozit vztah rodičů. Možným faktem, jež působí negativně na postoj rodičů k samotnému dítěti, je jeho tělesné či duševní postižení. Mnohdy stačí, že dítě neodpovídá představě rodičů. Je otázkou zda v tomto případě by mohlo uvázání dítěte na těle rodiče pozitivně zapůsobit.

4. Temperament

4.1. Definice a pojetí

Temperament je termín, který má řadu definic. Pojem použil jako první řecký lékař Hippokrates. V současnosti patří k tématům, kterým věnuje psychologický výzkum velkou pozornost. Je tomu především proto, že temperament tvoří obecnou charakteristiku výkladu osobnosti, která může pomoci při řešení psychosociálních problémů.

Temperament a charakter tvoří dohromady osobnost. Tyto složky jsou vzájemně hluboce propojené. „**Charakter** tvoří to, co jsme se naučili, a to, co jsme kdy udělali a prožívali. Jeho centrum je v mozkové kůře, kde se provádí analýza světa a rozhoduje se, jak na něj reagovat. Charakter může modifikovat temperament, umožňuje lidem využít užitečné části temperamentu a potlačovat méně žádoucí biologické sklony a instinkty.“ (6, 21)

Pojmem **temperament** označuje současná psychologie ty psychologické charakteristiky osobnosti, jež jsou vrozené, můžeme u nich identifikovat biologický základ a týkají se formální, nikoli obsahové stránky chování a prožívání. Úzce se spojuje s vlastnostmi stavby a činnosti centrální nervové soustavy. Vzrušivost, která je základní charakteristikou duševního života, určuje formální vlastnosti osobnostní dynamiky v reakci na podněty. U někoho se zaměřuje navenek – extroverze, u jiného naopak – introverze. Jindy souvisí s mírou sebekontroly cholerik – flegmatik a nebo s kvalitou nálady melancholik – sangvinik. Zde se již prolínají formální vlastnosti reagování s obsahy.

Hammer a Copeland chápou temperament jako něco, co lze modifikovat vlivem okolí. Při narození ho shledávají jako ne zcela hotový. „Dítě si postupně temperament dotváří jako odezvu na prostředí. Lidé se temperament učí“. (6, 19) Kladný či záporný zážitek vede v limbickém systému k chemickým reakcím, které jsou uloženy v emoční paměti dítěte v podobě emoční stopy. Reakce se opakováním upevňuje, a tak dítě, které mělo negativní zkušenosti s lidmi, bude zřejmě v dospělosti plaché a méně společenské. Limbický systém je zodpovědný za emoční chování, za to, jak se lidé cítí, čímž vytváří spontánní reakce. Jsou tu kořeny strachu, agrese, touhy i radosti. Zkráceně lze citovat výše zmíněné autory: „Naše počáteční reakce na podněty jsou určeny převážně zděděným

temperamentem, avšak způsob, jakým si podněty vykládáme a jak jednáme v reakci na tyto stimuly, záleží na získaném charakteru.“ (6, 21)

Zásadní otázka v souvislosti s danou tématikou je to, zda výchova je silnější než geny. „Hovoří se zde o genotypu, což je vrozená psychofyzická konstituce člověka a fenotypu, který představuje trvalejší modifikovaný stav vzrušivosti jedince podmíněný zkušeností.“ (6, 27)

Profesor Zdeněk Helus udává, že temperamentové vlastnosti jedince jsou rozhodujícím způsobem vrozeny a snaha je měnit nebývá úspěšná. Pro duševní vývoj jedince je důležité, jak k němu okolí přistupuje a jak on reaguje na okolí. Postoje rodičů vůči dítěti jsou však do značné míry určovány chováním dítěte, ve kterém se uplatňují rysy temperamentu. Postoj rodiče, zejména matky, je vůči dítěti patrný již v době těhotenství. Lze již v této době hovořit o pozitivním ovlivnění temperamentu?

Rodiče a pedagogové mají respektovat temperament dítěte. Lépe se tak dokáží vcítit do jeho potřeb a porozumět chování, které je může mnohdy neoprávněně rozčilovat. Aby měla matka snahu své dítě poznat a na základě svého poznání zvolit vhodné výchovné metody, musí k dítěti zaujímat kladný postoj, který je určujícím prvkem pro vývoj dítěte. Chessová a Thomas porovnávali, jak děti prospívají v závislosti na kvalitě mateřské péče. Děti „lehce vychovatelné, které měly „nepečující“ matky prospívali podstatně hůře než děti „těžce vychovatelné“, které měly matku „pečující“.

4.2. Výzkum Chessové a Thomase

Moderní dějiny výzkumu temperamentu začínají koncem padesátých let newyorskou hloubkovou studií, kterou zrealizovali profesori psychiatrie Stella Chessová a Alexander Thomas. Zaměřili se na otázku, jakými mechanismy temperament ovlivňuje psychický vývoj člověka od raného dětství do dospělosti. K výzkumu užívali klinických metod pozorování, rozhovorů, dotazníků. Zaměřili se výhradně na dětskou populaci. Sledovali 133 dětí, jak jedí, oblékají se, hrají si s kamarády. Zjistili, že děti reagují rozdílně na okolní svět a tyto rozdíly jsou odrazem temperamentu. Vztahový rámec tvoří koncepce „goodness of fit“ čili blahodárnost vhodné konstelace. „Vývoj osobnosti je výsledkem interakce mezi temperamentem, ostatními osobnostními charakteristikami člověka a specifickými rysy prostředí.“ (1, 19) Pokud motivace, intelekt a další schopnosti společně s temperamentem

napomáhají jedinci ke zvládnání požadavků a očekávání okolí, hovoří se o „goodness of fit“, pokud ne, mluví o „poorness of fit“. Tyto případy jsou základem dynamiky psychického vývoje.

Autoři předpokládají biologický základ temperamentu, který však může být modifikován pod vlivem okolí zkušeností a dokonce může být změněn. Nehledají biologickou interpretaci.

Na základě empirické analýzy zjistili, že novorozenec přichází na svět s již typickými stylistickými rysy osobnosti, kterých určili celkem devět:

- **Energie** označuje míru aktivity či pasivity dítěte
- **První reakce** vyjadřuje vstřícnost k novým podnětům (pozitivní nebo negativní reakce)
- **Adaptabilita**, schopnost se přizpůsobit změnám
- **Intenzita reakce**, emocionálnost, intenzita exprese nálady (jak pozitivní, tak negativní)
- **Citlivost** vyjadřuje jakou intenzitu musí podnět mít, aby na něj dítě reagovalo (např. reakce na jídlo, pach, hmatové podněty, nervozitu rodičů).
- **Kvalita nálady** převažující dlouhodobě trvající pozitivní nebo negativní (všeobecně šťastné děti, pozitivní, přátelské, usměvavé jiné naopak zádumčivé, stále pláče), nálada může být významně ovlivněna momentální situací.
- **Rytmus funkcí** představující pravidelné či nepravidelné opakování tělesných projevů
- **Vytrvalost**, rozpětí pozornosti udává dobu, po kterou dítě sleduje nějakou činnost i přes kladení překážek
- **Vnímavost**. – délka rozpětí pozornosti a stupeň vytrvalosti při obtížném úkolu.

Badatelé určili také tři funkčně významné temperamentové typy:

1. **Typ lehce vychovatelné dítě:** pravidelné biologické funkce, pozitivní první reakce, dobrá adaptabilita a pozitivní nálada. (asi 40% dětí)
2. **Typ těžce vychovatelné dítě:** pravý opak prvního, v raném dětství inklinuje k rozmazlenosti, po nepříjemném zážitku těžce utišitelný (asi 10% dětí)
3. **Typ pomalého dítěte:** Vyznačuje se negativními prvními reakcemi střední intenzity a s pomalou adaptací po jejich několikerém opakování (asi 15% dětí)

5. Šátek v teorii a praxi

5.1. Antropologicko historický exkurz

Profesor Hassenstein hovoří o lidském mláděti jako o „nošenci“ zejména v situaci ohrožení, pro níž je geneticky vybaveno, aby si dokázalo přivolat pomoc dospělých, kteří jej odnesou do bezpečí. Nehovoří tedy o permanentním nošení. Lze tedy na základě jeho poznatků vyvodit závěr, že by se dítě nemělo nosit? Nemyslím si. Tento etnolog podává fyziologické i psychologické důkazy pro to, že lidské mládě je typem nošenec. Jak jsem mohla zhlédnout v mnohých přírodovědných dokumentech, pralidé svá mlád'ata přenášely, kam potřebovali, a v případě nebezpečí se mládě mohlo spolehnout, že ho jeho soukmenovci nenechají napospas. V případě nebezpečí si matka dítě ve spěchu neuvazovala do šátku, ale popadla ho a běžela. Naše mlád'ata příroda vybavila fyziologickými zvláštnostmi k tomu, aby mohla být nošena. Lidský druh obdařila myslí, inteligencí a tvořivostí, načež si jeho členové dokázali v mnoha směrech velice usnadnit život a tak, když evoluce mínila jinak, než člověk potřeboval, vymyslela si pravěká žena nosítko pro dítě. A jak k tomu došlo?

V době kamenné vedlo vzpřímení chůze k předčasnému narození mláděti v ranějším stádiu ontogenetického vývoje. Zároveň pralidé ztratili srst, a tak se novorozenci neměli čeho chytit a matky je musely přidržovat rukama. Tím však horní končetiny přestaly být činné při obstarávání obživy. „Ženy tedy musely vynalézt něco, v čem by své děti nosily, aby jim ruce zůstaly volné pro sběr potravy, a funkce těchto nosítek mohla být posléze rozšířena i na potravu.“ (2, 26) Nepřerušili tradici podmíněnou evolucí, nýbrž ji učinili praktičtější.

Na počátku 19. století se začaly používat kočárky a nošení dětí na těle rodiče se vytratilo především z řad bohatších obyvatel měst. Ti chudí, především z vesnice u tohoto způsobu přepravy zůstali zejména kvůli praktickým a ekonomickým důvodům. „Čím víc ovlivňoval technický pokrok životní styl, tím méně se žilo původním způsobem života.“ (24, 58) Ironií osudu je, že dnes si kvalitní šátek mohou pořídit spíše střední a bohatší vrstvy, a ne ti nejchudší. Prababičky a babičky u nás šátky pamatují. Říkalo se jim „chůvka“ a nebo „trávnice“, která byla z hrubší látky, a nosila se v ní také tráva. Osobně mám zkušenost, že vysloveně pozitivní reakci na dítě uložené do šátku projevovaly

nejstarší z žen. Po druhé světové válce šátky z Čech téměř zmizely a přišly až po roce 1989. Některé maminky nosící děti děle jak před 7 lety se většinou o této možnosti dověděly v zahraničí. Od roku 1998 se zájem o nošení dětí v šátku stále zvyšuje, i když těchto maminek je stále nepatrné procento. Výše zájmu o šátek stoupá s porodností a také se stále pestřejší nabídkou různých druhů šátku, jejich barev a jiných druhů nosítek. Nejčastěji se maminky dozvídají o této možnosti na ulici, kde vidí jiné ženy, jak své dítě nosí a nebo na webových stránkách výrobců. Že by módní záležitost? Maminky oslovené alternativní přepravou miminka mají možnost si před koupí vyslechnout přednášku a zkusit si typy úvazů. Na přednášku chodí většinou maminky nakloněny „šátkování“ ,aby se ujistily, že se rozhodly správně.

5.2. Šátek v kontextu moderní společnosti

Rodiče se rozhodují nosit svého potomka v šátku po vzoru primitivnějších kultur, kde již staletí nosí své děti pevně přitisknuté na tělo maminky, jak se děje bez přerušení odedávna v Africe, Indii, Tibetu, Etiopii či v Guatemale a u Indiánů ve střední a jižní Americe. Ti stále obdaření přirozenými instinkty, které jsou udržovány neustálým zápasem o život v nehostinných podmínkách, si uchovali přístup ke kojenci jako k lidskému nošenci. Šátek se stal přirozenou součástí jejich kultury. Avšak dr. Jiřina Prekopová říká, že přenést instinktivní tradici z prostředí primitivní kultury do životních podmínek moderní technokratické doby nelze bez kompromisů.

Výše uvedená myšlenka je pravdivá, ale zároveň ze své vlastní zkušenosti vím, že v průběhu nošení mé dcery se přirozeně používání šátku přizpůsobovalo podmínkám moderní společnosti. A jak mohu po podrobnějším studiu psychologie dítěte konstatovat, snižování frekvence nošení a nebo příležitost, kdy jsem se šátek rozhodla upřednostnit před kočárkem, se dělo na základě míry možnosti saturovat posturální potřeby dítěte se současnou potřebou matky eliminovat situace, kdy není šátek nejvhodnější jak z hlediska praktického, tak společenského. Určitě jsem si dceru pevně neuvázala na tělo, když jsem věděla, že hodinu cesty budu posedávat v prostředcích hromadné dopravy, kdy by celou dobu brečela jak o život a já bych musela ustát nevráživé pohledy spolucestujících a nebo se zvednout a popocházet sem tam, aby se dítě uklidnilo. To je již názorně předvedená situace, kdy může při častějším se opakování mít za následek negativní vliv na vývoj dítěte

s důsledkem poruchy chování, kterou nazývá dr. Prekopová „malý tyran“. Zde uvádím základní rozdíly dvou naprosto odlišných společností, které mohou být důvodem případných negativních důsledků nošení na psychosociální vývoj dítěte v podmínkách moderní civilizace.

V chudých zemích je dítě nošeno také jinými příbuznými, než matkou. Může se tak od ní snáze odpoutat a uvolnit místo pro další sourozence. V moderní společnosti je rodina malá. Dítě žije pouze s otcem, který je celý den v zaměstnání, a s matkou, která se dceři či synovi neustále věnuje. V případě absence sourozenců v takovéto situaci vzniká velmi úzká vazba na matku.

➤ V primitivních životních podmínkách zažívají děti v šátku teplo a pocit bezpečí za cenu nemožnosti pohybu, nevidí ven a často musí snášet delší dobu hlad. Neustále se musí přizpůsobovat pracujícímu rodiči. V nadstandartních podmínkách civilizované společnosti si spíše dítě přizpůsobuje okolí a rodiče se přizpůsobují jemu. Tento aspekt akcentuje také skutečnost, že šátek není v současné době ještě natolik populární, aby společnost dokázala tolerovat bez negativního hodnocení křičící a vztekající se dítě pevně uvázané na těle matky.

➤ V zemích tzv. třetího světa o tom, zda je správné dítě omezit. Moderní rodiče jsou konfrontováni s poznatky humánních věd a tlakem okolí, které není na nový způsob přepravy nemluvnat zvyklý. Berou dítěti svobodnou vůli pohybu

➤ Na těle manuálně pracující osoby je dítě denně vystaveno dynamickému pohybu. Pohybuje se v jejich rytmu. V živé kolébce cítí pocit jistoty a bezpečí a koordinaci pohybů. Spojení matky s dítětem vzniká prostřednictvím kývavých pohybů. Dnes v době elektrotechniky je zkušenost společného pohybu minimální a nadmíra statického držení dítěte v šátku vede k jeho nelibosti.

5.3. Negativní vliv socioekonomických podmínek na nošení

Dnes se snažíme navázat na přerušenu tradici, avšak socioekonomické podmínky pro včlenění nošení dětí do každodennosti dítěte jsou v obou časoprostorech odlišné. Nepůsobí přímo na vývoj dítěte, nýbrž zprostředkovaně:

➤ Nízký ekonomický standart rodin s malými dětmi: málokterý pár si může dovolit kvalitní šátek za 2000 až 3000 korun českých, a proto se rozhodnou koupit levnější šátek,

avšak na úkor kvality. Při prodeji by měl seriózní prodejce apelovat na rodiče, aby mysleli v první řadě na to, že šátek má kromě úkolu držet dítě v maximální blízkosti matky, zprostředkovávající mu pevnou schránku, na níž bylo zvyklé před narozením, podírat páteř a držet kyčelní klouby v žádaném úhlu, proto je nutné, aby kupující nikdy neslevil z kvality nosítka.

➤ Masový prodej šátků jde ruku v ruce s předešlými úvahami. Napadá mne obava, aby masový prodej nezadusil to dobré, co šátek přináší. Pokud se nošení dětí stane masovou záležitostí, bojím se, že bude snížena kvalita používaných nosítek, hlavně proto, že ta kvalitní jsou nad očekávání zájemců příliš drahá, protože v současnosti patří šátek spíše jako doplněk, než hlavní pomůcka v péči o dítě. Také by nad motivy k nošení, kterými je v současné době ponejvíce blaho dítěte a touha po kontaktu s ním, mohla převládnout potřeba matky usnadnit si život. Což lze doložit praxí, kde je známo, že dříve užívali šátek spíše lidé s přirozenějším přístupem k životu, vzdělanější, volící ekologicky šetrné výrobky atd. Dnes už si šátek pořizují lidé různí. Mohlo by se stát, že nošení dětí nebude pouze prospěšné, ale bude přinášet také negativní dopad zejména na fyziologický vývoj dítěte.

➤ Dalším z rizik současnosti je, že primární motivací nošení se může stát snaha nosiče si usnadnit život. Ne proto, že je život ohrožen, ale pouze pro své vlastní pohodlí. Rozmáhající se egoismus lidí může zapříčinit, že u mnohých bude prvotním motivem k nošení komfort nosiče: mobilita a bezbariérovost, praktičnost. Pozitivní efekt na dítě se tak u mnohých stane sekundárním cílem nošení. Šátek budou užívat široké vrstvy lidí. Vysoká nabídka zapříčiní to, že ne každý, kdo si nosítko zakoupí, si půjde vyslechnout přednášku, kde se dozví o úskalí špatné techniky nošení. Myslím si, že k tomu již nyní směřuje možnost si pořídit šátek v obchodech s dětskými potřebami. Je tu jedno velké mínus, a to absence ucelené publikace na toto téma.

Už dnes je na trhu pestrý výběr nosítek. Některá jsou prověřená tradicí. Mohu jmenovat čínské MEI TAI. Mnohdy je lehká manipulovatelnost na úkor pozitivního vlivu na fyziologický vývoj dítěte a komfortu obou, jak je tomu u klokanky, kde nemá miminko podepřenou páteř, kyčelní klouby jsou v naprosto nevyhovujícím postavení a navíc se váha dítěte nemůže rovnoměrně rozprostřít na tělo matky, která dříve či později začne trpět bolestmi zad. Populárními pro svou jednoduchost se staly babyvaky, které jednostranně zatěžují páteř maminky a dítě není přivinuto tak pevně jako v šátku.

5.4. Jak se nosí v Čechách

První rok se nošení řídí primárně motivací komfortu miminka a druhý rok vedou mámu a tátu k použití šátku spíše praktické důvody. Délku a intenzitu nošení si miminko samo reguluje v závislosti na svých motorických schopnostech. Průběh nošení bych rozdělila na tři následující časová období:

1. Od narození do šesti měsíců (do doby, kdy nabude motorické schopnosti si prosazovat svou vůli, kdy začíná sedět). Dítě lze vložit do šátku již po prvním sání z prsu. Z bezpečí jemu známé náruče poznává novorozenec svět, v takové míře, jak mu dovolují jeho prozatímní schopnosti. I po narození se cítí součástí matky, avšak fyzicky už tomu tak není, proto stále touží po její těsné blízkosti a tudíž lze prvních 28 dní nosit miminko neomezeně, přičemž nejvhodnějším úvazem je tzv. kolébka (příloha 2 obr.5). Vnímá primárním orgánem čítí - kůží a soustředí se pouze na své tělo a pocity spojené s ním.

„V tu dobu jsou příliš velkou volností malé děti přetíženy a stávají se neklidné. Mějme na paměti, že novorozenec je zvyklý ještě na schránku, kterou až do svého narození měl v matčině lůně.“ (23, 73) Stejně tak pokud je vystaveno současně nadměrnému množství podnětů, jsou všechny jeho smysly zahlceny.

Třetí měsíc již drží hlavičku a dohlédne dále než pouhých 25 – 30 cm a dostává se do interakce s okolím. Stává se součástí interpersonálních vztahů matky. Přísun podnětů nezakreslených stěnami kočárku miminko dostatečně zabaví. Pokud se však unaví, schoulí se a může v klidu odpočívat ve své „sociální děloze“. (24, 65) Některé děti jsou více neklidné a aktivní. Zabaví je širší výhled, který umožní uvázání dítěte zády k rodiči. K tomu však musí být dítě dostatečně vyvinuto.

2. Od šesti měsíců do jednoho roku (zhruba období, kdy začne dítě chodit). „Pátý měsíc je dítě na vývojovém stupni, který odpovídá fyziologickému narození.“ (24, 71) Rozvíjí se motorický repertoár a kolem 6. měsíce je již schopno s maminkou úspěšně zápasit v případě nepohodlí, které nastává ve chvílích, kdy si matka zaujme statickou polohu. Dítě se zlobí a matka se cítí trapně. Lidé nezvyklí na nový způsob transportu miminek nechápavě sledují dvojici zápasící o prosazení vůle. Pod tlakem konzervativní společnosti matka buďto podlehne, přizpůsobí se požadavkům potomka a nebo jeho potřebám.

Dr. Jiřina Prekopová vidí intenzivní nošení trvajících děle jak 5 měsíců v moderní technokratické době jako riskantní zejména na základě možnosti rozvoje poruchy chování zvané „Malý tyran“¹ „V šestém měsíci se ocitá dítě na vývojovém stupni schematizování, kdy jsou osvědčená schémata jednání uplatňována, aby se dosáhlo svého cíle.“ (24, 64) V současných podmínkách může dítě v šátku získat pocit, že dokáže rodiči manipulovat, čímž ztrácí pocit jistoty a bezpečí plynoucí z jejich autority. Avšak praxí, jak mohou soudit také z vlastní zkušenosti, se rizikové okamžiky eliminují. Rodiče záhy poznají situaci, kdy by bylo praktičtější z těchto důvodů použít šátek a kdy kočárek.

Jak začala dcera sedět, užívaly jsme mnohem častěji kočárek. Dítě z šátku je zvyklé na přísun podnětů. Pokud bychom jim tento přísun radikálně omezili položením do kočárku, nelíbilo by se jim to. Je vhodné zároveň s kočárkem nosit šátek. Pokud dítě projeví zájem o tělesnou blízkost, abychom mu ji mohli bez problémů dopřát. Dítě bere kočárek jako příjemné zpestření. Vnímavá matka pak sama pozná, zda pláč dítěte znamená touhu po blízkosti a nebo pouhé vynucování pozornosti.

3. Od dvanácti měsíců a výš

Chůze je podstatný mezník v průběhu šátkování. Batole ji spíše upřednostní před šátkem. V této době se šátek používá mnohem méně. Pokud mu zůstávají rodiče věrni, volí většinou úvaz zvaný batoh nebo úvaz na boku. Lidé přechází na krosničku nebo kupují golfky. Jako hlavní důvod vidím to, že manipulace s šátkem je celkem složitá i pro zručnou osobu, dítě váží tolik, že to už matku zatěžuje, vzhledem k rozvinutým motorickým schopnostem má rodič pocit, že volný pohyb je přínosnější. Šátek se v tuto dobu používá spíše výjimečně, a to v případě nemoci či jiného nepohodlí batolete a nebo z praktických důvodů. Někteří rodiče nosí své dítě do roka, jiní do tří let v různé frekvenci, avšak ve výrazně nižší než dříve.

Spontánně v souladu s podmínkami moderní doby dochází ke kompromisu při přenesení tradice z jedné kultury do druhé. Současní rodiče nejsou přesvědčeni o nutnosti vázat dítě do šátku, aby mělo hranice pevného hnízda, pokud nenastane nutnost doporučení terapie pevného objetí, dají potomkovi raději volnost pohybu. Zároveň veškerá argumentace podporující dobrou věc nošení v období novorozeneckém a kojeneckém se nyní ztrácí ve stínu pedagogického přístupu. Na vážnosti nabývá výchova, která svou

---

¹ Termín dr. Prekopové J. o němž pojednává ve stejnojmenné publikaci

důsledností a vlídností poskytne dítěti pocit jistoty a bezpečí v souladu s podmínkami a možnostmi moderní technokratické společnosti. Není již tolik zásadní otázka, zda nosit dítě na těle anebo vozit v kočárku z pohledu zajištění specifických psychosociálních potřeb novorozence a kojence, nýbrž je podstatné, zda je matka stále každodenní součástí života batolete, jak se rodiče zapojují do poznávání světa dítětem a jak mu tento svět interpretují.

5.5. Nošení z pohledu rodičů

Dětem se nošení na těle rodiče nepochybně líbí. Proč to lze pochopit z předešlých kapitol. A jaké výhody čerpají rodiče?

Pozitivní přínos pro rodiče:

Mobilita a bezbariérovost – matka se cítí více samostatná, není odkázána na pomoc kolemjdoucích. Dostane se téměř všude, kam potřebuje (úřady, obchody s úzkými uličkami či zákazem vstupu s kočárkem, na schody, do autobusu, i když ji předběhli dva kočáry.

Volné ruce – s plačícím dítětem v náručí nemusí žena udělat tolik práce, kolik je zapotřebí. Kdežto když vloží dítě do šátku uklidní ho a přitom jí půjde práce od ruky, avšak za předpokladu, že nezvolí statickou polohu. Pokud dítě již chodí nemusí vláčet kočár pro případ, že by se unavilo a chtělo spát.

Minimalizace sociální izolace v mateřství – žena se může zapojovat do společenského dění. V Americe chodí matky po šestinedělí do zaměstnání a svou ratolest si nosí v šátku s sebou. Jediným omezením je, že si musí najít čas vždy, když bude chtít novorozeně nakojit nebo přebalit. V mateřských centrech vídám maminky s dvouletým batoletem a zároveň s miminkem v šátku. Jak těžilo batole z šátku před nedávnem, těží z něj i nyní, protože čerpá veškeré výhody, které platí pro nosiče.

Lze setrvat u svých koníčků – s miminkem v šátku se dostanete kamkoliv do přírody. Lze podnikat pěší túry, výlety na běžkách atd. Hlavní pravidlo je nepřecenit své síly, abychom neohrozili zdraví dítěte. S miminkem můžete navštěvovat výstavy, galerie, cukrárny a mnohá další místa, kde si maminka s miminkem odpočine.

Nošení v šátku obnáší pro rodiče také negativní stránky:

Komplikace neznalosti správné techniky úvazů – úvaz musí být dostatečně těsný, aby dítě bylo co nejbližší k těžišti matky. Pokud tomu tak není, brzy se ozvou bolesti zad a únava. Ztrácí se také jistota v konání, protože matka cítí, že se dítěti nedaří nejlépe.

Je nutné nosit ho od začátku a pravidelně, aby se vybuodovala potřebná kondice k nošení.

Nemožnost dítě odložit – na dlouhé výlety, je obtížné najít prostor pro přebalení dítěte, nelze ho odložit, aby si oba odpočinuly. Matka si nemá kam odložit věci, které musí nosit na svých bedrech spolu s dítětem.

Specifika ročních období – V létě se matka i dítě nadměrně potí a v zimě jsou nepříjemné přechody z vytopených prostor ven do mrazu, kdy oba zpoceni mohou prochladnout. V mokru a blátě lze jen snadno šátek při vázání venku nezašpinit.

Neklidní kojenci a batolata – která se zlobí, jsou neklidná, máchají ručičkami všude kolem sebe a mohou něco shodit. Tahají matku za vlasy, někteří také koušou. No zkrátka zlobivé dítě v šátku dá zkrátka zabrat.

S šátkem raději nechodit – na oběd do restaurace, kde není kam dítě odložit, číst do čítárny v knihovně, na Internet, ke kadeřníkovi a je spousta dalších činností a míst, kdy je vhodnější použít kočárek, což se vytříbí zkušenostmi.

Šátek naučí maminku a tatínka věřit dítěti, že sám ví, co je pro něho dobré. Také se naučí věřit své rodičovské intuici, která se dříve či později probudí, a oni sami zvedí, kdy je čas na změnu. Já jsem došla k závěru, že se v šátku dceři nevede špatně, až když mne ona přesvědčila svým klidem a spokojeností, že je v pohodlí. Nošením se rodiče učí dotýkat se dítěte, hladit ho a reagovat na každý jeho projev. Kolik lidí se dnes nedokáže s přítelem, kamarádem, ba ani s rodiči obejmout, protože se to nikde nenaučili? Proto je nutné mít na paměti, že to, co jsme se ve vztahu s dítětem prostřednictvím šátku naučili, si musíme uchovat.

6. Empirické šetření

6.1. Cíle a východiska

Cíle

Nošení dětí na těle rodiče je dle mého názoru výborná věc. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že přináší především příjemné chvíle a hlavně krásné vzpomínky. Nošení v šátku bych doporučila každé mamince, avšak ne každá by byla alternativnímu způsobu přepravy miminka nakloněna. Říkám si, co člověka přivede k tomu, že se rozhodne šátek použít? Mám kamarádku, která je také maminkou. Šátek jí vychvaluji, jak se dá, doporučuji, avšak ona, ač dětství strávila pod vlivem tzv. chladné výchovy, k první dceři má láskyplný přátelský vztah, odmítá vůbec připustit, že by dítě, které nyní čeká, do šátku vložila.

Pár měsíců před početím mé dcery vypracovávala spolužačka na vysoké škole seminární práci zabývající se nošením. Rezolutně prohlásila, že své dítě jednou nosit bude. V tu dobu jsem byla nošení také nakloněna, ale téma šátku šlo naprosto mimo mě. O tom, že budu šátek používat jsem byla vnitřně přesvědčena až v době těhotenství. Dá se říci „Prostě jsem věděla, že budeme nosit.“ Zprvu jsem si vůbec neuvědomovala pro a proti, bylo tu pouze mé vnitřní přesvědčení. Abych ustála protiargumenty rodiny a své vnitřní nejistoty spojené s nošením, na místo možnosti se vzdát svého úmyslu nosit, jsem se rozhodla získat o problematice co nejvíce informací.

Téma nošení dětí v moderní společnosti skýtá mnoho nezodpovězených otázek a teprve při zpracovávání bakalářské práce jsem si uvědomila, že problematika integrace tradičního přístupu k péči o miminko do podmínek moderní doby je záležitostí multidisciplinární. Nehraje tu roli pouze pedagogicko psychologický aspekt, ale také sociálně ekonomické klima celé společnosti a konkrétně té které rodiny a dále postoje k rodičovství a trendy civilizované společnosti. To vše se může neblaze podepsat na konečném dopadu nošení dětí v šátku na psychomotorický vývoj jedince.

Prvotním cílem mělo být dokázat, že šátek nemá negativní důsledky svého působení. Až během prohlubování znalostí daného tématu jsem dokázala nahlédnout na věc také kriticky. Na základě čehož jsem podstatně rozšířila množství a rozsah cílů. Nyní již vím, že

jsem si vybrala téma, které má mnoho stránek hodných prozkoumání. Výzkumný rámec je celkem široký. Jistě by se dal rozpracovat do několika podrobnějších výzkumů.

Cíle bakalářské práce jsou následující:

1. Podle získaných údajů zhodnotit, zda má šátek místo v primární prevenci sociálně patologických jevů a jakým mechanismem se zde uplatňuje.
2. Zjistit, zda má nošení dětí na těle rodičů vliv na formování temperamentových vlastností dítěte.
3. Pokusit se zmapovat specifika matek, které se rozhodly nosit dítě připoutané na svém těle.
4. Na základě výsledků výzkumu sestavit východiska pro praxi nošení dětí v šátku a pro primární prevenci sociálně patologických jevů zaměřenou na nejranější věk dítěte.
5. Přispět k šíření povědomí veřejnosti o možnosti nosit dítě uvázané na těle rodiče, avšak zároveň poukázat na možné negativní dopady v kontextu s podmínkami postmoderní civilizace.

Východiska

Při formulaci hypotéz a koncepci dotazníku jsem vycházela z teoretické části této práce a mnohých poznatků týkajících se vlivu stresu na jedince v důsledku frustrace základních psychosociálních potřeb, mechanismy adaptability novorozence a kojence, z dostupných informací ohledně temperamentu i z poznatků praxe „šátkování“ a v některých případech také ze své vlastní zkušenosti s nošením dcery Aničky v šátku.

- Prvních 28 dní života dítěte je období adaptace na nové prostředí. Příroda jej vybavila pro usnadnění nutnosti se přizpůsobit novým podmínkám vrozenými reflexi mimo jiných Moroův reflex udržování rovnováhy a reflex uchopovací. Primárním orgánem dítěte je v této době kůže. Uložením novorozence do šátku mu maximálně přiblížíme podmínky nitroděložního vývoje a tím snížíme stres v důsledku frustrace při adaptaci na nové podmínky.
- Dítě se musí naučit zvládat jistou míru stresu, při čemž se učí adaptaci. Zde vycházím z poznatků dr. Jiřiny Prekopové, která předpokládá, že děti v šátku se adaptaci nenaučí vzhledem k faktu, že moderní rodič má spíše tendenci se přizpůsobit dítěti. Předpokládám, že pokud bude dítě druhorozené a více nošené v šátku, negativní

dopad podmínek moderní společnosti bude na jeho schopnosti přizpůsobení se nižší, protože matka už nebude mít možnost se mu plně přizpůsobovat vzhledem k nutnosti péče o sourozence.

- Ohledně vlivu nošení dítěte v šátku na temperament vycházím při konstrukci dotazníku z výzkumu Thomase a Chesové. Použila jsem jejich členění temperamentu na jednotlivé temperamentové kategorie. Mou domněnku o možnosti pozitivního či negativního ovlivnění jednotlivých složek „šátkováním“ posiluje jejich poznatek, že temperament může být vlivem okolí modifikován, nebo dokonce změněn. Hamer a Copeland ve své knize zaujímají podobné stanovisko, kdy tvrdí, že temperament není při narození zcela hotový, ale dotváří se během života jako odezva na prostředí.
- Z dosavadních poznatků z praxe „šátkování“ jsem čerpala při konstrukci hypotéz týkajících se vzdělání a věku matek, kojení a postojů rodičů k „šátkování.“ Také z již zrealizovaných výzkumů, které by měly být znovu potvrzeny mým průzkumem. Jedná se o kvalitu nálady v kontextu s nošením dětí na těle rodiče.

6.2. Hypotézy a výzkumné otázky

Hypotézy, na jejichž základě, byl koncipován dotazník pro maminky (příloha 3), lze rozdělit do tří skupin podle toho, ke kterému z aktérů vztahu se vyjadřují. Jsou to dítě, matka a možnost vlivu nošení dětí v šátku na vznik výchovných problémů.

A. Hypotézy vztahující se k dítěti

1. Děti, které jsou nošené v šátku, budou vykazovat v tabulce A, týkající se období šestinedělí, nižší skóre adaptability než v tab. B.
2. Děti nošené v šátku druhorozené a více budou v tab. B vykazovat skóre adaptability nižší minimálně o 0,5 než v tabulce A.
3. Skóre intenzity reakce v tab. B bude u dětí z experimentální skupiny nižší minimálně o 0,5 než u dětí nenošených v šátku.
4. Děti nošené v šátku budou vykazovat v tab. B vyšší skóre vnímavosti o 0,75 než děti nenošené v téže tabulce.
5. Děti nošené v šátku budou lépe soustředěné než děti nenošené. V tab. B budou vykazovat nižší skóre soustředění o 0,75.

6. Rozdíl skóre citlivosti a první reakce mezi nošenými a nenošenými dětmi bude v tabulkách B maximálně 0,3.
7. Nošené děti budou vykazovat v tab. B minimálně o 0,5 vyšší skóre aktivity než děti nenošené.
8. Děti nošené v šátku budou vykazovat skóre pravidelnosti rytmů v tab. B nižší než v tab. A minimálně o 0,5.
9. V tab. B budou mít děti z experimentální skupiny skóre kvality nálady minimálně o 1 větší než děti ze skupiny kontrolní.
10. Ve skupině nošených dětí se nebudou nacházet děti nechtěné matkou.

B. Hypotézy vztahující se k matce

11. Matky nosící své děti v šátku odpoví na otázku, zda se cítí duševně vyčerpané, v nadpoloviční většině nikdy ne a ano zřídka.
12. Na zvýšení duševního vyčerpání matky má podíl vyšší skóre jak 3 následujících složek temperamentu dítěte: intenzita reakce, adaptabilita, pravidelnost rytmů a první reakce.
13. Ve skupině matek nosících dítě na svém těle se bude vzdělávat více jak 50% žen v oblasti psychosociálního vývoje dítěte
14. Ve skupině experimentální bude minimálně 45% vysokoškolsky vzdělaných žen
15. V experimentální skupině uvede nadpoloviční většina matek, že necítí výchovné problémy se svým dítětem.

C. Výzkumné otázky vztahující se k praxi nošení dětí na těle rodičů

16. Lze specifikovat skupinu žen, které se rozhodnou pro nošení dětí?
17. Co vede maminky k tomu, že se rozhodnou nosit nebo nenosit miminko připoutané na těle?
18. Co způsobilo vyšší míru vyčerpání maminek v experimentální skupině?

6.3. Kritéria výběru respondentů a metody výzkumu

Respondentky jsou maminky dětí, které náležejí do věkové skupiny 1 až 5 let. Dolní věkovou hranici jsem zvolila, protože jsem předpokládala, že v tuto dobu již mohou děti vykazovat chování, které může být rodiči kvalifikováno jako problémové. Horní věková

hranice byla zvolena na základě předpokladu, že v České republice se starší děti nošené v šátku nebudou vyskytovat. Avšak tomu tak není a popravdě řečeno mne nyní tato volba trochu mrzí, protože kdybych horní věkovou hranici nechala bez omezení, zjistila bych, jak staré jsou nejstarší nošené děti u nás. Na druhou stranu je ideální dolní hranice tři roky vzhledem k tomu, že si maminky budou spíše pamatovat, jak se dítě projevovalo v době šestinedělí. Lze tedy říci, že čím vyšší věková hranice, tím spíše by to bylo na úkor pravdivosti informací ohledně charakteristiky temperamentu dítěte v období šestinedělí.

Výběr respondentů byl určen především organizacemi, kde jsem čekala možnou spolupráci. Maminky byly ponejvíce oslovovány v mateřských centrech a prostřednictvím Internetu. Nebylo bezpodmínečně nutné, aby respondenti nosili své potomky uvázané na těle. A to z důvodu, abych získala možnost porovnání vlivu šátku na temperamentové vlastnosti nošeného a nenošeného dítěte. Co se týče vzdělání, věku, místa bydliště či rodinného stavu respondentů, nestanovila jsem žádná omezení.

Metody výzkumu

Výzkumné šetření je prováděno pomocí dotazníku pro maminky, který obsahuje otázky otevřené, uzavřené, ale také metodu škálování. Má 17 položek. První část obsahuje body zjišťující demografická data respondentů: organizace, kde byl dotazník vyplněn, věk matky, otce a dítěte, pohlaví dítěte, vzdělání a zaměření rodičů, místo bydliště město nebo vesnice.

Metoda škálování je použita v tabulkách A, B. Zde jsem se obávala, jestli otázky v tabulce A týkající se období šestinedělí, budou pro respondenty jasné. Otázky jsou zde formulovány stejně v tab. A i v tab.B. Vzhledem k věkovému rozdílu, který představuje především velký rozdíl ve schopnostech projevu dítěte, bylo obtížné najít formulace otázek tak, aby se hodily pro obě věková období. Nicméně v některých bodech se tak nepovedlo nejlépe. Ale aby nebyla napadena validita výsledků, musela jsem tabulky nechat stejné. Jsou to body 2 (Při činnosti a soustředění je dítě vytrvalé – U ničeho nevydrží dlouho, soustředí se chvíli) V podstatě je zde varianta přípustná jak pro šestinedělí (soustředí se...), tak pro pozdní věk (u ničeho nevydrží dlouho). Pochopení a následné vybavení si požadované informace bylo pro matky celkem složité. Formulace otázky asociuje pozornost, jakou si respondent představí u dítěte ve vyšším věku, a u novorozence mu

připadá jako neadekvátní. Avšak v klidném, bdělém stavu dokáže dítě zajímavý předmět očima a často i malým pohybem hlavy sledovat.(12, 44).

Otázky 11 – 23 budou zpracovány kvalitativní metodou a měly by ozřejmit praxi nošení dětí na těle rodiče v České republice. Odpovědi získané od respondentů budou doplněny informacemi, které získám od distributorů šátků (příloha 4).

6.4. Realizace výzkumného šetření

Pilotáž

V rámci pilotáže jsem rozdala 25 dotazníků, z čehož se mi jich vrátilo pouze 9. Oslovila jsem celkem 2 mateřská centra v Ústí nad Labem a jedno v Brandýse nad Labem. Dotazníky jsem předala službě v mateřském centru a požádala ji o rozdání. Myslím si, že návratnost byla takto nízká, protože oslovení neměli vlastní zájem na úspěšné realizaci výzkumného šetření a také proto, že dnes jsou organizace tohoto druhu zahlceny spoustou dotazníků. Z výše uvedeného jsem vyvodila závěr, že během realizace výzkumného šetření musím nechat na každém mateřském centru, zda se na rozdávání dotazníků chce podílet, či nikoliv a podstatnou část dotazníků rozdám osobně.

Otázky týkající se temperamentu a oblastí nošení dětí v šátku tvoří základ pro kvalitativní zpracování dat. Bylo tedy žádoucí, aby se zde maminky více rozepsaly. Proto jsem u položek, kde měli respondenti nejvíce tendence ke stručnosti, dopsala pokyn, aby nešetřili místem při sdělování informací. Také do úvodu k dotazníku byl tučně vytištěn apel k ochotě se podělit o vlastní zkušenosti.

Vlastní výzkumné šetření

Po dokončení předvýzkumu a úpravy dotazníku, jsem kontaktovala mateřská centra v Praze a mimo ni. Oslovila jsem jich celkem 48, z toho 21 organizací pocházelo z Prahy a 17 bylo mimopražských. V hlavním městě i mimo něj přislíbily spolupráci pouze 4.

Následně jsem těm, kteří byli ochotni ke spolupráci, poslala poštou a nebo donesla osobně domluvený počet dotazníků. Toto se dělo začátkem ledna. V polovině února se dotazníky vrátily zpět a s dalšími rozdanými činila s celková návratnost 58,9%. Přehled oslovených organizací a procenta návratnosti jsou uvedena v tabulce průběhu výzkumného šetření v (příloha 5).

Začátkem ledna byl na webových stránkách www.dotaznik.webz.cz uveřejněn dotazník pro maminky v elektronické podobě. V té souvislosti jsem se obrátila na výrobce šátků a správce webových stránek zabývajících se mateřstvím s žádostí o zveřejnění své webové adresy. Stalo se tak na stránkách www.babysatky.cz, www.tehulka.cz, www.stripky.cz a zároveň jsem se zúčastnila diskusního fóra na výše zmíněných stránkách a na www.rodina.cz a v rubrice zaměřené na téma nošení dětí. Koncem února jsem nakonec oslovila maminky komunikující prostřednictvím chatu, kde jsem vznesla požadavek o pomoc při výzkumném šetření. Po zkušenosti, že na Internetu vyplňují dotazník pouze matky „šátkářky“, jsem kladla důraz na skutečnost, že dotazník je pro všechny maminky, ať nosí šátek nebo ne.

Koncem února jsem osobně oslovila maminky ve Fakultní nemocnici v Motole na oddělení šestinedělí a rizikovém na tamní gynekologicko porodnické klinice, u dětské lékařky v Mníšku pod Brdy a v mnohých mateřských centrech v hlavním městě České Republiky.

7. Výsledky empirického šetření

Výsledky výzkumu jsou uvedeny v textu v relativní četnosti a v tabulkách je uvedena také absolutní četnost. U ohodnocení temperamentu dětí maminkou jsem spočítala průměr v jeho jednotlivých položkách.

Obecná charakteristika respondentek

Dotazník vyplnilo 305 respondentů. 84,2% žen pocházelo z města a 15,8% z vesnice. Z Prahy bylo 68,2% oslovených maminek, mimopražských 15,2% a mimo republiku momentálně žijících jich bylo 0,8%. Oslovených žen prostřednictvím internetu bylo 39% v organizacích sdružujících maminky na mateřské dovolené 55,9% a jinde 5,1%. Pod pojmem jinde se skrývají respondenti oslovení u dětského lékaře a ve fakultní nemocnici v Motole.

Tab.1 Věkové rozložení ve výzkumném vzorku

	21 – 25	26 – 30	30-35	36 – 40	nad 40
Relativní četnost	18	123	115	24	3
Absolutní četnost	6,4%	43,5%	40,6%	8,5%	1,1%

Věk oslovených žen je uveden v tab. 1. K získaným údajům je nutno dodat, že věkové zastoupení koresponduje se statistikami zabývajícími se věkem, kdy odcházejí v České republice ženy na mateřskou dovolenou. Nejsilnější věková skupina je 26 – 35 let. Což je podmíněno vysokým procentem maminek oslovených v mateřských centrech.

Tab.2 Vzdělání respondentek

	SOU	SŠ	VOŠ	VŠ
Absolutní četnost	13	134	5	115
Relativní četnost	4,9%	50,2%	1,9%	43,1%

Respondenti ve výzkumném vzorku vykazují z nadpoloviční většiny středoškolské vzdělání a vyšší (tab.2). Tento výsledek není překvapující, protože v současné době je vzdělání obyvatel České republiky obecně vyšší vzhledem k požadavkům společnosti. Lze to přičíst také faktu, že nadpoloviční většina žen pochází z města a je zde také celkem velké procento maminek oslovených prostřednictvím internetu.

Tab. 3 Profesionální zastoupení respondentů

	Absol.č.	Relat.č.
Ekonomické	43	20,6%
Odborné	36	17,2%
Pedagogické	34	16,3%
Zdravotní	29	13,9%
Humanitní	25	12%
Technické	21	10%

Umělecké	9	4,3%
Přírodovědecké	2	1%

Profesní zaměření respondentek je uvedeno v tabulce 3. Je zde nejvyšší procento ekonomického zaměření a o něco nižší odborné. Pod pojmem odborné si lze představit profesní zaměření, které je dle mého mínění vzdáleno poznatkům ohledně psychomotorického vývoje dítěte. Spadá sem odborné vzdělání všech stupňů vzdělání jako ku příkladu právník, geodet, kadeřník, administrativní pracovník, tesař, ...

23% maminek udalo, že se vzdělává v oblasti psychomotorického vývoje a 48% nevzdělává. Z celkového počtu dotázaných bylo 47,5%, které nosí nebo nosilo dítě v šátku, ve vaku 15,9% a nosítka nepoužívalo 36,4% maminek. 36% dětí bylo nošeno pouze matkou a 74% i ostatními členy rodiny, poněkud otcem.

Tab. 4 Míra duševního vyčerpání respondentů

	Nikdy	Zřídka	Často	stále
Absolutní četnost	22	190	76	10
Relativní četnost	7,1%	63,8%	25,5%	3,4%

Tab. 5 Rozložení temperamentu respondentů ve výzkumném vzorku

	Cholerik	Melancholik	Flegmatik	Sangvinik
Absolutní četnost	72	54	36	110
Relativní četnost	26%	19,4%	12%	41%

Nejvyšší procento maminek se označilo za sangviniky a duševně vyčerpané se cítí nejvíce maminek zřídka (tab.4). Vzhledem k tomu, že tato odpověď označuje normální míru vyčerpání, není divu, že se nejvyšší procento žen označilo za stabilního extroverta, kterým je sangvinik (viz tab.5).

Obecná charakteristika dětí

Výzkumný vzorek obsahuje 298 dětí. Z toho bylo 51,5% dívek a 48,8% chlapců. 98,7% dětí bylo chtěných a nechtěných bylo 1,3%. Celkem 96% dětí bylo kojených a 4%

ne. Tento údaj potvrzuje, že vysoké procento kojených dětí není pouze v důsledku „šátkování“, ale především kvůli tomu, že dnes je kojení všeobecně podporováno a propagováno jako nejlepší způsob stravy dítěte. Nejvyšší zastoupení dětí je ve věkové hranici 12 – 24 měsíců (tab. 6). Starší děti jsou v nižším zastoupení hlavně proto, že dotazníky byly rozdávány především v mateřských centrech, kde se soustřeďuje skupina dětí v omezeném věkovém rozpětí 1,5 – 3 roky.

Tab. 6 Věk dětí ve výzkumném vzorku

	>11	12-18	19-24	25-30	31-36	37-42	43-48	49-54	55<
Absolutní č	7	27	83	36	42	26	21	4	7
Relativní č	2,3%	24,2%	27,9%	12,1%	14,1%	8,7%	7,0%	1,3%	2,3%

V sourozenecké konstelaci (tab.7) většina dětí výzkumného vzorku zaujímá první místo a nebo jsou přímo jedináčci. Ve výzkumném vzorku se nacházelo 55,2% jedináčků, 30,8% dětí s jedním sourozencem, 10% se dvěma, 2,7% se třemi a 1,3% dětí vyrůstá se čtyřmi sourozenci. Vysoké procento jedináčků není překvapující vzhledem k současnému stavu porodnosti v Čechách, kdy vyrůstá zhruba 20% dětí bez sourozence. (8, 70)

Tab. 7 Pozice dětí výzkumného vzorku v sourozenecké konstelaci

	1.	2.	3.	4.	5.	Dvojče
Absolutní četnost	200	54	24	7	2	12
Relativní četnost	66,9%	18,1%	8%	1,34%	0,7%	4%

Temperament dítěte

Následující tabulka číslo 8 zobrazuje jednotlivé složky temperamentu, jakým skóre byly ohodnoceny děti z celého výzkumného vzorku v šestinedělí a v současnosti. Všechny hodnoty se pohybují na škále od 1 do 5 okolo bodu 3. Je tedy zřejmé, že průměr

temperamentu se ve výzkumném vzorku dětí nepohybuje v extrémních hodnotách. Dalo by se říci, že se vcelku jedná o děti, u nichž maminky hodnotí chování a temperament jako průměrný bez větších nápadností. Podrobnější rozbor každé položky zvláště v experimentální a kontrolní skupině bude v kapitole pojednávající o výzkumných proměnných. Počet odpovědí, z kterých je průměr vypočítán, činí 288 respondentů.

Tab. 8 Skóre temperamentu v tab. A a tab.B ve výzkumném vzorku

Položka	Tab.A	Tab.B
Emocionalita	3,1	3,56
Soustředěnost	2,63	3,04
Citlivost	3,1	3,04
Vnímavost	3,68	4,32
Adaptabilita	2	2,25
Pravidelnost rytmů	2,78	2,16
Aktivita	3,1	3,06
První reakce	2,06	2,23
Kvalita nálady	1,91	2,01

V tab. 8 jsou pouze nepatrné rozdíly v jednotlivých položkách temperamentu. Proto jsem se rozhodla umístit do přílohy tabulku (příloha 6), která uvádí zastoupení odpovědí v jednotlivých bodech škály každé složky temperamentu v tab. A i v tab. B uvedené v relativní četnosti.

8. Vztah mezi výzkumnými proměnnými

8.1. Hypotézy týkající se dítěte a jeho temperamentu

Hypotézy vztahující se k dítěti se zabývají možným vlivem nošení dětí na těle rodiče na možnost ovlivnění jednotlivých složek temperamentu dítěte. Porovnáním temperamentu v době šestinedělí a v současnosti bych ráda potvrdila nebo vyvrátila hlavní domněnku, která mne vedla k výběru tohoto tématu. Množství nošených dětí ve výzkumném vzorku je 63,54% a nenošených 36,46%.

Adaptabilita

1. Děti, které jsou nošené v šátku, budou vykazovat v tabulce A, týkající se období šestinedělí, nižší skóre adaptability než v tab. B.

Tab. 9 Skóre první reakce

	Tab.A	Tab.B
Nosí	1,63	2,37
Nenosí	2,49	2,01

Jinými slovy lze říci, že děti, které jsou nošeny, se budou v pozdějším věku adaptovat hůře než v období šestinedělí (tab.9). Čím je skóre adaptability nižší, tím je tato schopnost u výzkumného vzorku lepší a naopak.

Srovnáním adaptability nošených a nenošených dětí v tab. B, tedy v současnosti, zjistíme, že nenošené mají o něco nižší skóre 2,01 než nošené děti 2,37. Hypotéza byla potvrzena. Podrobněji je pojednáno níže spolu s interpretací výsledků ke druhé hypotéze týkající se adaptability.

2. Děti nošené v šátku druhorozené a více budou v tab. B vykazovat skóre adaptability nižší minimálně o 0,5 než v tabulce A.

Tab.10 Skóre adaptability ve skupině kontrolní a experimentální dle pozice v sourozenecké konstelaci

Rozeny v pořadí	Prvorození		Druhorození		narození třetí		Narození čtvrtí	
	Tab. A	Tab.B	Tab.A	Tab.B	Tab.A	Tab.B.	Tab.A	Tab.B
Nošeny	2,15	2,35	2,28	1,95	2,67	2,27	2,66	2,66
Nenošeny	2,36	2,18	2,57	2,38	2,57	2,33	-	-
Celkem dětí	195		52		21		7	

Abych si tuto hypotézu ověřila, musela jsem porovnat položky zjišťující, zda byly děti nošené, kolikáté místo zaujímaly v sourozenecké konstelaci a adaptabilitu (tab.10). Skupina nenošených dětí narozených v pořadí jako čtvrtí je ve velmi malém zastoupení 4 jedinců, stejně tak je tomu také u skupiny dětí na páté pozici v sourozenecké konstelaci a taktéž v případě dvojčat. Zde jsem vzhledem nízké validitě skóre adaptability průměr nepočítala.

První hypotéza byla potvrzena. Děti nošené v šátku v době šestinedělí vykazovaly výborné skóre a v průběhu nošení bylo výrazně zhoršeno. Načež u nenošených bylo skóre adaptability v tab. A mnohem vyšší a v průběhu života se zlepšilo. To potvrzuje teorii dr. Jiřiny Prekopové, že nošení dětí na těle rodiče v moderní technokratické době má opačný efekt na schopnost se přizpůsobit než v zemích tzv. třetího světa. Její vysvětlení nalezneme v knize „Malý tyran“, kde udává, že věkové rozmezí od 7 měsíců do 18 je dobou tzv. schematizování. Děti ve výzkumném vzorku byly nošeny intenzivně maximálně rok. V období 7 – 12 měsíců života byla tím pádem většina zkoumaných podrobena riziku vzniku této poruchy chování. Avšak výsledné zhoršení není markantní. Takto nepatrný rozdíl by bylo možno vysvětlit tím, že rodiče akceptují právo dítěte na volnost - „svobodu“, čímž vlastně předcházejí situacím, kdy by si museli potomci své potřeby prosazovat pláčem, křikem či dokonce vztekem. Spontánně v souladu s podmínkami nošení se eliminují rizikové situace, kdy by mohla matka podlehnout vůli dítěte a dát mu tím

zkušenost, že musí vládnout, aby si zajistilo pocit jistoty, který již nemá spojen s autoritou rodiče, v čemž tkví zmíněná porucha chování.

U nenošených dětí v době šestinedělí bylo skóre adaptability mnohem větší než u nošených. Myslím si, že je to tím, že vložním dítěte do šátku či vaku se chováme v souladu s genetickou výbavou lidského mláděte, které je fyziologicky uzpůsobeno k nošení. Reflexi podporující adaptaci uchopovací a Moroův reflex udržování rovnováhy. Ty jsou pozůstatkem z dob minulých a krátce po porodu vyhasínají. Zajímavé by bylo ověřit, zda u nošených novorozenců zmíněné reflexi přetrvávají delší dobu než u nenošených. Společně s genetickou výbavou pro adaptaci nošením pozitivně měníme podmínky pro nutnost se přizpůsobit, což v období adaptace snižuje stres. Sníží-li se napětí, je zde širší prostor pro vnímání a soustředění, které by měly být u tohoto výzkumného vzorku obecně v nižším průměru.

Druhá hypotéza počítá s vlivem sourozenecké konstelace na pozitivní efekt nošení dětí v šátku na schopnost adaptability. Předpoklad, že děti, které jsou prvorozené, budou vykazovat podstatně nižší schopnost adaptability v současné době, se vyplnil. V období šestinedělí je výsledný průměr o 0,15 nižší než v současnosti. Přičemž prvorození, kteří nebyli nošeni v šátku, vykazují v období šestinedělí vyšší průměr než v současnosti. Tyto výsledky by potvrzovaly domněnku, že sourozenecká konstelace má pozitivní vliv na pozitivní efekt „šátkování.“

Zmíněné lze potvrdit i dalším srovnáním. Porovnáme-li hodnoty druhorozených nošených i nenošených v tab. B, zjistíme, že nošené děti mají v tomto srovnání nižší skóre adaptability. V tab. A mají nošení druhorození nižší skóre než nenošení. Rozdíl je sice nepatrný, avšak potvrzuje úvahu o aktivaci vrozených reflexů připoutáním mladšího sourozence na tělo rodiče.

Dá se říci, že rodičům nebrání nic v tom, aby se potřebám a v dennímu rytmu prvorozeného spíše přizpůsobili. Kdežto druhorození a více již takovou výsadu nemají. Matka musí skloubit péči o obě děti zároveň, takže druhorozený je nucen se více přizpůsobovat. Uložené děti v šátku se tak učí schopnosti adaptability v bezpečí náruče matky. Sama ze své zkušenosti mohu říci, že pokud dcera něco vyžaduje, snažím se jí vyhovět, pokud tak nečiním, vzteká se a já dříve či později podlehnu. Avšak pokud nemohu splnit její očekávání z jiných důvodů, než že prostě nechci, za chvíli zjistí, že se

nestane, tak jak chce, a ona se brzy zabaví jinou činností. Tuto zkušenost druhorozený zažívá mnohem častěji, než jeho mladší sourozenec, a tak je mu dána možnost učit se adaptaci na podmínky okolí. Plynule se tak přechází od akomodace k asimilaci, kdy si dítě dokáže podmínky prostředí přizpůsobit svým potřebám a přáním.

Důležitou otázkou tohoto bádání je, zda lze získat nové poznatky v kontextu s nošením dětí v šátku porovnáním tab. A a tab.B, protože získané výsledné hodnoty a jejich rozdíly korespondují se stavem psychosociálních charakteristik na jednotlivých stupních vývoje dítěte. U narozených v pořadí třetích a více vycházejí hodnoty opačně. Tento jev si nedokážu vysvětlit vzhledem k vzájemnému porovnávání výzkumných proměnných jinak než tak, že v těchto skupinách je málo respondentů (7 – 4), a tudíž získané údaje nemohou být považovány za validní.

Emocionalita

3. Skóre intenzity reakce v tab. B bude u dětí z experimentální skupiny nižší minimálně o 0,5 než u dětí nenošených v šátku.

Tab.11 Skóre intenzity reakce

	Tab.A	Tab.B
Nosí	3,3	3,78
Nenosí	2,9	3,72

Zde jsem předpokládala, že skóre intenzity reakce bude u nošených dětí nižší, že budou reagovat mírněji vzhledem k častější a komplexnější saturaci potřeb novorozence a kojence, kdy se sníží stres z případné frustrace. Pokud dítě zažívá nepohodu, je více nespokojené, intenzita jeho reakcí zesílí, aby dosáhlo toho čeho se dožaduje. Pokud je naopak spokojené, nemá důvod se ozývat hlasitěji, protože jsou jeho přání a potřeby naplňovány dle jeho libosti.

Výsledná čísla ukázala, že jak v tab. B, tak v tab. A vyšlo skóre emocionality nižší u dětí, které nebyly nošeny v šátku (tab.11). Jak ve skupině experimentální, tak kontrolní se síla intenzity reakce věkem zvyšuje. To by se dalo vysvětlit zvyšujícím se repertoárem projevů jedince. Hypotéza nebyla potvrzena. Síla projevu dětí nošených je silnější než u dětí nenošených. Praxe však ukazuje, že nošené děti jsou obvykle živější, zvědavější,

inteligentnější, sebevědomější, což vede k mírné neposlušnosti díky velkému sebevědomí a egu, z dítěte se stává osobnost. Děti zkouší hranice a jak vidno, ty nošené mají k poznávání řádu světa dostatečnou výbavu, aby mnohdy mohly dojít až na pokraj vyčerpání rodičů. Jejich projevy vzdoru a negace jsou tím silnější a matkou mnohdy vnímány jako výchovné problémy ač ví, oč se jedná. Na druhou stranu se tyto děti nebojí vyjádřit v plné míře své pozitivní emoce, což je pozitivní aspekt vyššího skóre intenzity reakce.

Vnímavost

4. Děti nošené v šátku budou vykazovat v tab.B vyšší skóre vnímavosti o 0,75 než děti nenošené v téže tabulce.

Tab.12 Skóre vnímavosti

	Tab.A	Tab.B
Nosí	3,72	4,39
Nenosí	3,63	4,26

Rozdíl skóre vnímavosti v tab.B mezi dětmi nošenými a nenošenými je 0,13 (tab.12). Tím to nebyla hypotéza potvrzena. Nošené děti sice disponují větší vnímavostí než ostatní, avšak ne v takové míře, jak jsem předpokládala. Při porovnání nošených a nenošených dětí v tab. A zjistíme, že vyvinutější schopnost vnímat věci kolem sebe mají spíše nošené děti. Bude to zřejmě tím, že matka si u dítěte uvázaného na svém těle všimne vícero projevů než dítěte v kočárku, a také tím, že mu je poskytnuta širší paleta podnětů, čímž je motivováno k pozorování a vnímání okolí. Posun ke zlepšení může být také důsledkem snížení stresu na minimum v období adaptace u nošených dětí. Pokud přistoupíme k porovnání průměru mezi tabulkami A a B u obou skupin dětí, zjistíme, že v každém z případů je skóre vnímavosti vyšší v tab.B. Lze soudit, že je to dáno přirozeným stavem schopností odpovídajícím konkrétnímu stádiu psychosociálního vývoje.

Soustředěnost

5. Děti nošené v šátku budou lépe soustředěné, než děti nenošené. V tab. B budou vykazovat nižší skóre soustředění o 0,75.

Tab.13 Skóre soustředěnosti

	Tab.A	Tab.B
Nosí	2,61	2,66
Nenosí	2,66	2,33

Pro objasnění uvedených výsledků v tabulce je nutno dodat, že v této položce byly na škále od 1 do 5 ohodnoceny děti vytrvalé, soustředěné a pod škálou 5 nalezneme dítě nesoustředěné, které u ničeho nevydrží. Výsledek se pohybuje v kolem bodu 3, což je průměr.

V tab. B nošené děti získaly skóre soustředění o 0,33 vyšší než děti nenošené. Tato hypotéza se tedy nepotvrdila. Rozdíl je nepatrný, nižší, jak bylo předpokládáno. Porovnáním hodnot u obou skupin dětí v tab. A je vidět, že děti nošené vykazují lepší schopnost soustředění, než nenošené (tab. 13). Porovnáním výsledků mezi tabulkami A a B u nošených dětí ukazuje, že v tab.A je schopnost se soustředit vyšší než v tab. B. Naproti tomu u nenošených dětí je schopnost soustředění kvalifikována matkami v tab. A jako horší než v tab. B. Dá se říci, že děti nošené v šátku jsou po narození porovnány jako vnímavější než v současnosti. Je příčinou zvýšená empatie a všímavost matky vůči dítěti uloženému do šátku a zároveň možnost většího přísunu podnětů? Výsledky průzkumu ukazují, že nošení dětí v šátku by mohlo mít pozitivní vliv na soustředění, avšak by ji ovlivňoval pouze v nepatrné míře.

Citlivost a první reakce

6. Rozdíl skóre citlivosti a první reakce mezi nošenými a nenošenými dětmi bude v tabulkách B maximálně 0,3.

Tab. 14 Skóre citlivosti

	Tab.A	Tab.B
Nosí	3,34	3,45
Nenosí	2,85	3,24

Tab.15 Skóre první reakce

	Tab.A	Tab.B
Nosí	2,03	2,23
Nenosí	2,09	2,23

Rozdíl skóre citlivosti mezi nošenými a nenošenými v tab.B činí 0,21 (tab.14). První reakce u obou skupin v tab. B je shodná (tab.15). Hypotéza, jež předpokládá, že šátek nemá přímý vliv na tyto složky temperamentu, se potvrdila.

V tab. A je vidět, že nošené děti jsou více citlivé na podněty z okolí jako je pach, nervozita rodičů, hluk, než děti nenošené, což si myslím, že je dáno tím, že si matka vypěstuje vůči novorozenci větší empatii, ranná interakce je efektivnější a v neposlední řadě také prostý fakt, že matka má dítě často přivázané na svém těle, a tudíž má možnost zaznamenat každý jeho projev. Co se týče první reakce, nedošlo ke změně v porovnání mezi nošenými a nenošenými dětmi. Na tuto složku temperamentu nemá nošení dětí v šátku přímý vliv a zřejmě je výhradně dědičná, protože obě skupiny dětí vyrůstaly za různých podmínek, a přesto skóre této položky temperamentu vyšlo naprosto stejné.

Energie

7. Nošené děti budou vykazovat v tab. B minimálně o 0,5 vyšší skóre aktivity než děti nenošené.

Tab.16 Skóre aktivity

	Tab.A	Tab.B
Nosí	3,00	3,11
Nenosí	2,66	3,00

U obou skupin se skóre aktivity věkem zvýšilo (tab. 16), což je logické vzhledem k fyziologickému stavu psychomotorického vývoje na daném vývojovém stupni. Porovnání nošených a nenošených dětí v tab. A však ukazuje, že nošené děti dosáhly v porovnání s nenošenými vyšší skóre aktivity, tudíž byly matkou vnímány jako více aktivní. Dalo by se předpokládat, že matka je vůči dítěti více vnímavá a má větší možnost zaznamenat projevy novorozence. Totéž porovnání v tab. B dopadlo stejně. Vysvětlením by mohlo být to, že nošením na těle rodiče je dítěti umožněn pasivní pohyb, načež v kočárku je v mnohem

větším pohybovém klidu. Není tedy na pohyb zvyklé natolik, jako dítě nošené. To si navíc cvičí rovnovážné ústrojí. Batole nebo kojeneček tedy nepředběhne psychomotorický vývoj, ale dosažené schopnosti budou hodnoceny jako kvalitnější, lepší než u dětí nenošených, proto jsou zřejmě odnošená batolata hodnocena matkou jako více aktivní. Děti lepší motorické schopnosti umožňují vyšší míru aktivity.

Pravidelnost rytmů

8. Děti nošené v šátku budou v tab. B vykazovat minim. o 0,5 nižší skóre pravidelnosti rytmů než v tab. A

Tab.17 Skóre pravidelnost rytmů

	Tab.A	Tab.B
Nosí	3,46	2,57
Nenosí	2,10	1,75

Celkové skóre této složky temperamentu obou skupin činí 2,16. Při konstrukci hypotézy jsem vycházela z poznatků známých z praxe nošení dětí. Propagátoři nošení zdůrazňují fakt, že děti, které jsou nošeny si dříve zvyknou na pravidelný rytmus den a noc. Předpokládala jsem tedy, že je to dáno tím, že dítě uložené do nosítka se vzhledem k přívētějším podmínkám adaptace lépe přizpůsobí nutnosti pravidelné stravě a vždy přibližně stejné době spánku. Avšak hypotéza nebyla v tomto bodě potvrzena. V tabulce B je rozdíl mezi nošenými a nenošenými dětmi 0,82, přičemž u nošených dětí jsou denní rytmy více nepravidelné (tab. 17).

Porovnáním skóre obou skupin dětí v tab. A dojdeme k témuž závěru s rozdílem průměru 1,36. Naměřené rozdíly průměru v této položce byly zatím nejvyšší. Čím to, že nošené děti vykazují vyšší nepravidelnost v denním rytmu spánku a příjmu potravy v obou tabulkách než děti nenošené? Překvapivým se mi zdá tento výsledek zejména v tabulce A. Nemyslím si, že by se do šátku ukládaly spíše děti s nepravidelnými rytmy. Je však možné, že již od narození by mohlo mít na zhoršení pravidelnosti rytmů vliv „šátkování“. Stejně jako v případě adaptability, tak také v této složce temperamentu je dítěti v šátku spíše odepřena možnost učit se pravidelnosti rytmů. Avšak co se týče pravidelnosti, nejsou zde

vrozené mechanismy podporující tuto schopnost jako u adaptability, která je tím pádem v tab. A ohodnocena jako velice dobrá.

Pokud se porovnají hodnoty mezi tabulkami A a B u skupiny experimentální i kontrolní, zjistíme, že v obou případech se skóre věkem snížilo. Je to logické. Přece jenom určité nároky na přizpůsobení se pravidelnému dennímu rytmu zde jsou. Toto zlepšení je výraznější u dětí nošených v šátku. Rozdíl v průměrech mezi tabulkami A a B je 0,89. Vzhledem k nižší schopnosti adaptability v experimentální skupině je tento výsledek možno vysvětlit faktem, že tyto děti se snadněji sžijí s pravidelným denním rytmem v důsledku pozitivního působení nošení na biochemické pochody v těle dítěte. Přitom v experimentální skupině je zmíněný rozdíl pouze 0,35.

Kvalita nálady

9. V tab. B budou mít děti z experimentální skupiny skóre kvality nálady minimálně o 1 větší než děti ze skupiny kontrolní.

Tab.18 Kvalita nálady

	Tab.A	Tab.B
Nošeny	1,82	2,1
Nenošeny	2,01	2,01

Kvalita nálady je jednou ze složek temperamentu, která je v kontextu s šátkem zhodnocena praxí i výzkumem. „Montague v roce 1974 zrealizoval studii, kdy zjistil, že kojenci, kteří byly nošeni asi čtyři hodiny denně, plakali od třetího týdne života význačně méně než děti z kontrolní skupiny, k tomu byli jako probuzení delší dobu v dobré náladě, což je celkově dobré pro vývoj dítěte.“(10, 2)

Na základě tohoto výzkumu jsem se odvážila předpokládat vzhledem k poznatkům z praxe a již zrealizovaným výzkumem, že rozdíl ve stanovených hodnotách mezi skupinou kontrolní a experimentální bude vyšší než v ostatních složkách temperamentu. Z výsledků je patrné, že děti nošené v době šestinedělí jsou opravdu matkou vnímány jako více radostné a klidné než v současné době.

V tab. B je rozdíl mezi oběma skupinami 0,09, avšak je opačný, než předpokládá hypotéza. (tab. 18). Nicméně je nepatrný. Hypotéza nebyla potvrzena. Děti nošené jsou v

současnosti maminkou vnímány o něco více jako plačtivé, rozmrzelé, vzteklé či výbušné než děti nenošené. A při porovnání tabulek A a B zjistíme, že u nošených dětí se věkem skóre zvýšilo a u nenošených zůstalo stejné. Avšak ani v jedné skupině nepřesahuje skóre této složky temperamentu přes 3. bod stupnice. Nelze tedy u tohoto výzkumného vzorku předpokládat, že temperament je nošením dítěte v šátku zvlášť ovlivněn..

Chtěné a nechtěné děti

10. Ve skupině nošených dětí se nebudou nacházet děti nechtěné matkou.

Matka, která čeká nechtěné dítě si ho po narození nepřipoutá na tělo. Tuto domněnku jsem si chtěla ověřit devátou hypotézou týkající se dítěte. Porovnáním otázek „Bylo vaše dítě chtěné“ a „Nosila jste své dítě?“ Vyšlo najevo, že chtěných dětí bylo 289. Z toho bylo 63,32% nošených v šátku nebo ve vaku a 36,67% nosítka nepoužívalo. Nechtěné děti byly 4, z toho se 3 nosily v šátku a 1 nebylo nošeno vůbec. Hypotéza se tedy nepotvrdila. Mezi dětmi nošenými v šátku se nacházely 2 matkou nechtěné děti. 1 ze tří nošených dětí bylo nechtěné pouze otcem, jak matka sama dodala k dané položce. Šátek se rozhodla používat, aby neomezovala rodinu v jejich aktivitách v důsledku snížení mobility používáním kočárku.

8.2. Hypotézy týkající se matky

Předpokládám, že nošení dětí v šátku lze akceptovat jako možnou prevenci psychického vyčerpání matky v důsledku případného přetížení v péči o dítě a domácnost a zároveň podstoupení jisté sociální izolace. Vložením dítěte do šátku získá matka čas i volné ruce k práci a je mobilnější než s kočárkem. Zároveň dojde ke zklidnění dítěte a zefektivní se raná komunikace matka – dítě. Ráda bych pomocí následujícího empirického šetření ověřila tuto teorii. Níže uvedené hypotézy by měly hlouběji objasnit vliv nošení dětí v šátku a temperamentu dítěte na míru duševního vyčerpání matky, na existenci výchovných problémů.

11. Matky nosící své děti v šátku odpovědí na otázku, zda se cítí duševně vyčerpané, v nadpoloviční většině nikdy ne a ano zřídka.

Tab. 19 absolutní četnost duševního vyčerpání ve skupině kontrolní a experimentální

Cítíte se psych. vyčerpaná?	Šátek	vak	nic	celkem
a) ne nikdy	3	5	12	20
b) ano zřídka	88	30	68	186
c) celkem často	44	10	21	75
d) téměř stále	5	1	4	10
celkem	140	46	105	291

Porovnání míry duševního vyčerpání a možnosti používat či nepoužívat nosítka na nošení dětí je uvedeno v tab. 19. Z celkového počtu 291 žen jich 36,1% nosítka nepoužívá a 63,92% používá. Ve skupině matek, které udaly, že se duševně vyčerpané necítí nikdy, bylo nejvíce žen, které nepoužívají nosítka. Nejvíce respondentů bylo duševně vyčerpaných zřídka. Z nich nadpoloviční většina nosila své děti na těle. 72% matek používajících vak nebo šátek se cítilo duševně vyčerpaných celkem často. Variantu téměř stále zaškrtil nejmenší počet žen. Z nich 6 nosilo své potomky na těle a 4 ne. Popravdě řečeno jsem čekala opačné zjištění. Hypotéza se nepotvrdila.

Ale jak je to možné, že ženy, které se rozhodly nosit své dítě připoutané na těle, vykazují vyšší procento psychického vyčerpání? Jedním z přijatelných vysvětlení je, že nošené děti ve zkoumaném vzorku vykazují vyšší míru nepravidelnosti denních rytmů než ostatní i v případě, že během života u nich dochází k rychlejší úpravě.

Tyto děti mohou působit matkám stres dvěma způsoby. Za prvé matka, která pečuje o dítě, které si zasloužilo ohodnocení a na stupnici od 1 do 5 čtyřku nebo pětku, postrádá jistotu. Nemůže se spolehnout na pravidelnou dobu odpočinku, kdy by dítě spalo. V souvislosti s příjmem potravy jí situace také přináší starosti, zejména pokud se jedná o děti drobné, s nižší tělesnou hmotností. Zde je také rizikový bod pro vznik poruchy chování zvané „malý tyran.“ Dítě si velice brzy uvědomí, jak je jeho stravování pro maminku důležité. Druhý způsob, jak může vysoké skóre nepravidelnosti rytmů podepsat na celkové vyčerpanosti matky, je ten, že spolu s dítětem mnohdy probdívá noc a nebo je brzy zbudena.

Vzhledem k tomu, že přes den si většinou nenajde čas na spánek, se deficit kumuluje a projevuje se to na míře vyčerpání jak duševního, tak tělesného. Zvyšovat frustraci může také odsuzující stanovisko veřejného mínění, které odsuzuje matku, jejíž potomek si nevytvořil pravidelné návyky. Očekáváním společnosti je dítě ukázněné s pravidelným režimem spánku a příjmu potravy, což je v očích veřejnosti, ale i nejbližšího okolí známkou dobré výchovy.

Dalším z možných faktorů, které by mohly přispět k tomuto překvapujícímu závěru, je míra duševního vyčerpání matky v závislosti na jejím temperamentu. Příslušnost ke skupině choleriků a melancholiků by mohla znamenat jisté riziko zvýšené míry vyčerpání. V experimentální skupině je pouze 27,53% choleriků a 19,66% melancholiků. Zde nebylo vyšší procento introvertních temperamentů oproti skupině kontrolní a v celém výzkumném vzorku. Při čemž v experimentální skupině se procentuelní rozložení míry psychického vyčerpání u jednotlivých druhů temperamentů neliší oproti celkovému výzkumnému vzorku ani oproti kontrolní skupině. Bylo by tedy možné vyvodit závěr, že temperament matky nemá v tomto výzkumném vzorku vzhledem k celkem nízkému zastoupení choleriků a melancholiků a hlavně na základě zmíněného srovnání vliv na duševní vyčerpanost matek, které nosí svého potomka uvázaného na těle?

Jednoznačný závěr bych si nedovolila vyvodit vzhledem ke třem faktům. Za prvé vzhledem k malému množství osob se dalším členěním na skupinu experimentální a kontrolní získají informace na základě porovnání s nízkou validitou. A za druhé v dotazníku mohly maminky označit pouze jednu položku svého temperamentu. Výsledky by byly mnohem zajímavější a více by vypovídaly, kdyby musely respondentky označit varianty dvě. V tomto směru jsem při konstrukci dotazníku pochybila. A za třetí pro získání hlubších informací v této oblasti by bylo zapotřebí zkoncipovat zvláštní výzkum - temperament matky v kontextu s nošením dětí v šátku.

12. Na zvýšení duševního vyčerpání matky má podíl vyšší skóre jak 3 následujících složek temperamentu dítěte: adaptabilita, intenzita reakce, pravidelnost rytmů a první reakce.

Tab. 20 duševní vyčerpání matky u jednotlivých položek temperamentu

Duševní vyčerpání matky:	nikdy	občas	často	stále
Adaptabilita	2,21	2,14	2,39	2,29
Intenzita reakce	3,63	3,76	3,79	3,6
Pravidelnost rytmů	1,25	1,87	2,08	2,4
První reakce	1,32	2,10	2,36	2,3

Pro ověření hypotézy jsem zpracovala získané informace z tabulky B, protože duševní vyčerpání je míněno v současné době (tab. 20). Konkrétně jsem si ověřila skóre jednotlivých složek temperamentu dítěte s mírou duševního vyčerpání matky. Z uvedených výsledků je vidět, že rozdíly jednotlivých skóre nejsou velké. Avšak nejvyšší skóre jednotlivých složek temperamentu je v bodě c, tedy v případě, kdy se matka cítí vyčerpaná celkem často. Nepravidelnost rytmů je soustředěna v nejvyšší míře do bodu označujícího psychickou vyčerpanost téměř stále.

Mimo výše zmíněných složek temperamentu stojí za zmínku aktivita, kdy je nejvyšší skóre 3,8 soustředěno v bodě d), při čemž celkové skóre aktivity činí 3,06. Vnímavost vykazuje celkové skóre výzkumného vzorku v tab. B 4,32 a při rozložení skóre této položky mezi jednotlivé stupně psychického vyčerpání matky je zřejmé, že matky, jež se cítí vyčerpané téměř stále, mají doma potomka s vyšší schopností vnímavosti. V tomto bodě vyšlo její skóre 5,41. Aktivita vykazuje v tab. B nejvyšší skóre 4,8 v bodě d). Celkové skóre v této položce vyšlo 3,06.

Na druhou stranu nižší skóre jednotlivých složek temperamentu je soustředěno do bodu a) a b). V případě aktivity, pravidelnosti rytmů, vnímavosti a první reakce je u dětí matek, které se necítí psychicky vyčerpané nikdy, skóre položky nejnižší.

Z výsledků lze soudit, že míra temperamentu dítěte ovlivňuje psychickou pohodu matky. Čím je skóre položky vyšší, tím spíše se bude matka cítit méně psychicky odpočatá. Hypotéza číslo 12 byla tímto potvrzena.

13. Ve skupině matek nosících dítě na svém těle se bude vzdělávat více jak 50% žen v oblasti psychosociálního vývoje dítěte

Tab. 21 Vzdělání ve skupině experimentální a kontrolní

	Vzdělávají se	Nevzdělávají se	100%
Nosí	67,2%	44,7%	187
Nenosí	32,8%	55,3%	106
100%	247	46	293

Z celého výzkumného vzorku 291. žen se vzdělává v oblasti psychomotorického vývoje dítěte 83,8% a nevzdělává se 16,2%. Hypotéza byla tedy na základě výsledků uvedených v tab. 21 potvrzena. Ve skupině, kde se matky nevzdělávají v uvedené oblasti, je 44,7% matek „nosiček“ a 55,3% ostatních. Lze tedy potvrdit skutečnost, že matky, které se rozhodly pro alternativní způsob transportu miminka, se vzdělávají mnohem více v oblasti psychomotorického vývoje dítěte, než matky používající kočárek.

14. Ve skupině experimentální bude minimálně 45% vysokoškolsky vzdělaných žen

Z celkového počtu respondentů 305 odpovědělo na dotaz ohledně ukončeného nejvyššího vzdělání pouze 262. Poměrné zastoupení jednotlivých stupňů vzdělání v celém výzkumném vzorku je uvedeno výše. Nejvyšší procento žen 52,1% dosáhlo vysokoškolské vzdělání a hned za nimi je skupina maminek s dosaženým středoškolským vzděláním (42,3%). Ve skupině maminek, které nosí dítě v šátku je procentuelní zastoupení jednotlivých stupňů dosaženého vzdělání uvedeno v tab. 22.

Tab.22 Dosažený stupeň vzdělání maminek z experimentální skupiny

	SOU	SŠ	VOŠ	VŠ
Absolutní četnost	5	69	4	85
Relativní četnost	3%	42,3%	2,5%	52,1%

Hypotéza se potvrdila. Zajímalo mne, zda na vysokém procentu vysokoškolsky vzdělaných maminek mělo přímý vliv to, že jsem jich 39% oslovila prostřednictvím Internetu. Porovnála jsem tedy procentuelní rozložení dosaženého vzdělání zvláště ve skupině nosících matek oslovených v mateřských centrech (55,9%) a na Internetu. Z porovnání bylo zřejmé, že skutečnost vyššího procenta respondentů, jež vyplnilo dotazník na Internetu, nemá vliv na vyšší zastoupení vysokoškolaček ve výzkumném vzorku. Tento fakt je ovlivněn především tím, že primárně byly oslovovány matky „nosičky“, které vykazují sami o sobě vyšší dosažený stupeň vzdělání. Soudím tak podle toho, že ve skupině matek nenosících děti je nadpoloviční většina středoškolsky vzdělaných žen oslovených na Internetu, ale i v mateřských centrech. Kdyby měl mít způsob oslovení vliv na dosažený stupeň vzdělání matky, předpokládám, že i v této skupině, by muselo být nejvyšší procento matek s vysokoškolským vzděláním.

15. V experimentální skupině uvede nadpoloviční většina matek, že necítí výchovné problémy se svým dítětem.

Tab. 23 Výchovné problémy v obou skupinách

	Výchovné problémy		
	Ano	ne	100%
Nosí	38,50%	61,5%	187
Nenosí	31,13%	68,86%	106

293 respondentek odpovědělo na otázku, zda cítí výchovné problémy se svým dítětem (Tab.23). V této položce měly maminky možnost uvést, jaké cítí konkrétně výchovné potíže. Mnohé udávaly klasický dětský vzdor s tím, že věděly, oč se jedná. Pouze měly potřebu toto sdělit. Ani jedna z respondentek nedala výchovné problémy přímo do kontextu

s nošením dětí v šátku nebo ve vaku. Ve výzkumném vzorku je procento problémových dětí ještě nižší, než ukazuje tato statistika. Ve skupině experimentální je pouze 38,50% žen, které výchovné problémy zaznamenaly. Hypotéza se tedy potvrdila. Je zde nadpoloviční většina maminek, které nosí dítě v šátku, a výchovné problémy necítí. Nicméně není možné nepřehlédnout, že v porovnání procentuálního zastoupení výchovných potíží v obou skupinách je patrné, že ve skupině experimentální udávají maminky o něco vyšší procento výchovných potíží. Kvalitativní zpracování této otázky bude pojednáno v následující kapitole.

8.3. Výzkumné otázky týkající se nošení dětí na těle

Výzkumné otázky týkající se nošení dětí na těle rodiče by měly hlouběji vysvětlit některé ze statistických výsledků, měly by přiblížit charakteristiku žen z experimentální skupiny. Důležité mi přijde objasnit také důvod, proč většinou maminky začínají své děti nosit uvázané v šátku na svém těle. Vliv šátku na případné výchovné problémy a míru duševního vyčerpání žen, které jej používají. V této souvislosti se zabývám především možnou přítomností poruchy chování zvané „malý tyran“ u dětí žen z experimentální skupiny.

Lze specifikovat skupinu žen, které se rozhodnou pro nošení dětí?

Nošení dětí v šátku je alternativní způsob nošení dětí v současné společnosti. Zákonitě se objevila otázka, zda se skupina nosících maminek liší od ostatních žen. Ženy ve skupině experimentální jsou nejčastěji ve věkovém rozmezí 25 až 35 let. Ptala jsem se distributorů šátků, jak by se maminky, které své děti nosí, daly charakterizovat.

V první řadě jsem se dozvěděla, že rodiče, kteří si šátek pořizují, inklinují k přírodě a všemu přirozenému. Chovají se ekologicky, volí šetrné prostředky vůči přírodě, nejsou zasaženy módními trendy, a tudíž si myslím, že také méně podléhají konzumnímu způsobu života. Lze je označit za sportovní typy. Předpokládala bych, že „šátkaři“ využívají v nižší míře osobního automobilu a více cestují městskou hromadnou dopravou vzhledem k častému ocenění bezbariérovosti a mobility v souvislosti s nastupováním do městské hromadné dopravy.

Distributoři je označují za přemýšlivé, dychtivé informací a lidi s vyšším stupněm vzdělání, což bylo potvrzeno tímto průzkumem, kdy ve skupině žen, které nosí dítě v šátku, bylo nadpoloviční procento vysokoškoláků. V souvislosti s dosaženým stupněm vzdělání v této skupině respondentek mě zajímalo, zda se zde nesoustředí vyšší procento určitého profesního zaměření. Předpokládala jsem vyšší četnost pedagogického a humanitního vzdělání. Bráno v relativní četnosti je v experimentální skupině nejvíce ekonomicky vzdělaných žen (16,03%) a o něco méně zdravotníků (15,27%). Stejně procento bylo odborných profesí, jako například právníci, manažeři, geodeti, ale i učňovské profese vyžadující odborné znalosti a dovednosti a další, které lze specifikovat jako vysloveně odborné kromě pedagogů, zdravotníků a ekonomů. Pro zajímavost, ve skupině matek, které nenesí děti v šátku, je zdravotníků pouze 9%. Nicméně si nemyslím, že by profesní zaměření výrazně ovlivňovalo rozhodnutí nosit dítě v šátku.

Co se týče snaze po hlubších informacích v souvislosti se získáváním poznatků o praxi a teorii „šátkování“, v experimentální skupině se nadpoloviční většina maminek vzdělávala v oblasti psychomotorického vývoje dítěte. Otázka byla uzavřená, a tudíž velice obecná. Bylo by přínosnější v případě hlubšího prozkoumání problematiky praxe nošení dětí se ptát obšírněji a zjistit také, kde informace získávají.

Maminky používající šátek jsou distributory vnímány jako upravené a přátelské osoby hlavně ze středních vrstev obyvatelstva. Navštívila jsem dvě přednášky na téma nošení dětí

v šátku a mohu toto tvrzení potvrdit. Na obou byla příjemná atmosféra. Myslím si, že to je hlavně tím, že zde panuje zaujetí přednášejícího a zúčastněných pro stejnou věc, a tou je potřeba dát dítěti to nejlepší. Také není ze strany prodejce vyvíjen nátlak. Přednášky nemají formu prezentace výrobku, ale na základě zprostředkování informací o psychomotorickém vývoji a potřebách novorozence, se zájemce rozhodne ke koupi. Příslušnost „šátkonosičů“ ke střední společenské třídě je zřejmě ovlivněna ekonomickým standardem a možná i snahou chovat se ekologicky, což nedovoluje maminkám jezdit často autem, a proto raději volí městskou hromadnou dopravu, kde je šátek jako prostředek přepravy dítěte k nezaplacení.

Potřeba informované volby přivede tyto maminky na kurzy a přednášky týkající se informací o vývoji dítěte a o šátku. Jejich vnitřní přesvědčení musí být podloženo informacemi. Je možné, že snaha po získání vícero informací je spíše potřebou se ujistit ve správnost konání? 150 let „vlády kočárků“ zpřetrhalo tradici, na které by mohli dnešní rodiče s vnitřní jistotou stavět a bez pochybností konat, tak jak činili předkové. Když tradice chybí, musí být nahrazena odbornými informacemi.

Mladá generace rodičů si uvědomuje více, než kdy jindy v minulosti svou zodpovědnost za děti, a hlavně ji přijímá. Tím jsou charakterizováni především „šátkaři“. Zároveň je u nich silná potřeba blízkosti k miminku. Toto bylo také potvrzeno průzkumem, kdy ženy v celém výzkumném vzorku celkem často udávaly výhodu šátku v tom, že umožňuje blízkost dítěte s matkou, vzájemný tělesný kontakt. Pocit bezpečí pak vnímají ne pouze z hlediska dítěte, ale z hlediska obou. Dalo by se říci, že pokud matka vnímá veškeré projevy novorozence, učí se ho znát a získává jistotu, že kdyby se mělo něco stát, ihned zareaguje.

Zvýšenou potřebu blízkosti současné generace rodičů vidí dr. Prekopová v souvislosti s „vlnou chladné výchovy“, v níž byli současní mladí rodiče vychováváni. Proto by rádi dali svému potomkovi něhy a lásky dvojnásob. Jedním z možných důvodů, proč šátky dostaly renesance, je i ten, že si mnozí uvědomují neútešnou situaci naší společnosti, která se vyznačuje vysokou mírou sociální patologie a pokleslým konzumním způsobem života, který enormně zatěžuje naši planetu. Instinktivně se navracejí k přírodě, na počátek, a tím je zrození nového života. Uvědomují si jeho hodnotu a jeho potřeby, kterými se začínají řídit.

Co vede maminky k tomu, že se rozhodnou nosit nebo nenosit miminko připoutané na těle?

Jaká je motivace nošení dětí a kdy se tak maminky rozhodnou? V současnosti to není nedostatek peněz, kdy nemají rodiny na kočárek, i když někteří spíše starší občané nabízeli maminkám „nosičkám“ na kočárek, když na něj nemají. A opak je pravdou. Dnes se za jistý přepych považuje vlastnictví šátku, mluvím zde o těch kvalitnějších, který stojí odhadem 2000 – 3000 korun českých. Proto se některé z maminek rozhodly šátek nepoužívat právě z nedostatku finančních prostředků. Mnohé z maminek se dozvěděly o existenci nošení dětí již před porodem a nebo také dávno před otěhotněním. V tu dobu si člověk těžko dokáže představit, co vše obnáší péče o novorozence, a přesto již ví, že by chtěl nosit.

Předpokládám, že charakteristika maminek podrobněji rozebíraná v předchozí výzkumné otázce, bude platit zejména pro ženy, které nosí dítě v šátku denně. Nošení zakomponovaly do svého životního stylu. Vzhledem k jejich charakteristice a pojetí „šátkování“ jako návratu k tradičnímu způsobu života dává tato domněnka smysl.

Abych ji ověřila, přistoupila jsem k porovnání frekvence nošení dětí do šesti měsíců s důvody, proč začaly respondentky šátek používat (Příloha 7). Odpovědi na otázku, proč se rozhodly nosit své děti v šátku, jsem rozdělila do čtyř skupin: důvody upřednostňující blaho dítěte, pohodlí matky, vzájemný vztah matka – dítě a praktičnost.

Ve skupině nošených dětí každý den více jak čtyři hodiny a méně jak čtyři hodiny se praktické výhody šátku objevily 30x a to v podobě mobility, bezbariérovosti, volné ruce a praktické výhody nošení. Pohodlí matky bylo zmíněno 10x, blaho dítěte 34x a vzájemný vztah matka dítě v podobě blízkosti, kontaktu 24x. Přičemž ve skupině dětí nošených v šátku často, ale ne každý den a zřídka, kdy se praktické výhody objevily 50x, pohodlí matky 11x, blaho dítěte 28x a vzájemný vztah matka dítě pouze 6x. Dále tyto maminky volily nošení, protože je sympatické, prověřené, přirozené, někdo jim ho doporučil a zdá se jim lepší než klokanka. Jak je vidět, u maminek ve druhé skupině nošených dětí převládají praktické důvody nošení.

Maminky nosící babyvak ve větší míře zdůvodňují svou volbu praktičností a možností mít volné ruce. I když znalosti o pozitivním působení nošení dětí v šátku mají podobné jako matky používající šátek. Je zde vyšší procento dětí nošených pouze zřídka kdy. Některé maminky se rozhodnou pro vak především proto, že úvazy šátku jsou celkem složité. Pro

jejich zvládnutí je mnohdy nutné navštívit speciální kurz, a i po té většina zvládá pouze jeden úvaz, který vyhovuje jak mamince, tak miminku.

Avšak jsou maminky, které okouzli šátek svou praktičností a svými výhodami. Vzhledem k tomu, že dítěti byl také příjemný, přirozeně se v nošení pokračovalo v závislosti na jeho potřebách. Avšak žena, kterou by bylo možné zařadit do skupiny „šátkařek“, se nejprve o dané problematice bude snažit zjistit co nejvíce informací. Stále je tedy primární potřebou nošení saturace potřeb dítěte.

Avšak maminky, které upřednostnily kočárek, nelze označit jako ženy méně myslící na blaho svého potomka. Pouze si představují to dobré pro své dítě trochu jinak. Disponují-li informacemi, které by jinou maminku přivedly k šátku, není důvod, že tak učiní také, protože oni jednájí na základě tradice. Babička i maminka kočárek používaly a neublížilo jim to. Tak proč se ho vzdát? Myslím si, že hledat hlubší rozdíly osob mezi skupinou experimentální a kontrolní nemá větší význam. Primární motivace k nošení je na základě vnitřního přesvědčení a nastavení se na maximální blízkost dítěte, která vyhovuje i matce.

A proč se vlastně některé maminky rozhodnou šátek nepoužít? Jedním z opakovaných důvodů byl ten, že se to dítěti nelíbilo. Je zřejmé, že lze hledat souvislosti s vnitřní jistotou maminky, při ukládání dítěte do šátku. To vycítí nejistotu matky, začne se šátku obávat a maminky si zákonitě myslí, že se mu to nelíbí. Lidé, kteří se pohybují v praxi šátkování, tvrdí, že není dítě, kterému by byla nepříjemná blízkost mateřské osoby. Celkem vzato by to odporovalo fyziologickému nastavení novorozence, jež je z biologického hlediska považován za nošence. Některé respondenty vysvětlovaly své rozhodnutí negativním postojem rodiny, ponejvíce babiček. Ze zkušeností matek, jež šátek užívají, jsem zjistila, že se potýkaly také s negativním postojem nejbližšího okolí. Avšak časem, kdy se ukázalo, že dítě je spokojené a navíc přináší nošení výhody ve formě mobility, své stanovisko změnilo. Naše babička byla také zprvu kategoricky proti. Nejsilnějším argumentem bylo, že dceři zničím záda. Avšak během času se její postoj změnil. Mnohokrát vyžadovala, abych zvolila raději šátek než kočárek. Zřejmou spokojenost dítěte určitě zaznamenala, a tudíž mohla také čerpat z pozitivních aspektů nošení dětí, kterými je především lehká manipulovatelnost a mobilita. Myslím si, že negativní postoj nejbližší rodiny, který je také emocionálně podbarven, ustojí žena, která si je svým počinem opravdu vnitřně jistá. Jak jsem zmínila

výše, svou jistotu se snaží upevnit získáváním informací, aby vyvrátila předkládané protiargumenty, jak dítěti ubližuje. Čtyři maminky z experimentální skupiny udaly jako negativní aspekt „šátkování“ negativní postoj okolí. Jedna z nich se dokonce svěřila, že jí kdosi vyhrožoval, že na ní pošle úřad sociální péče o děti za týrání svěřené osoby.

Co mohlo způsobit vyšší míru vyčerpání v experimentální skupině žen?

Ve statistické části průzkumu bylo zjištěno, že maminky z experimentální skupiny vykazují nejvyšší míru duševního vyčerpání. Podrobněji je pojednáno v kapitole týkající se hypotéz matky. Zde bych o tomto závěru ráda pojednala z hlediska kvalitativního zpracování získaných dat.

V tomto výzkumném vzorku jsou tři matky, které označili políčko duševně vyčerpaná téměř stále. Shlédla jsem jejich dotazníky zvlášť, abych zjistila možný důvod vyčerpání matky kromě nošení v šátku. První maminka, melancholik, byla ve věkové skupině 26 – 30 let, vysokoškolsky vzdělaná žena uměleckého zaměření. Skóre temperamentu měla její dcera v tabulce A 3.0 a v tab. B 3,5. Matka cítila v průběhu života dítěte zhoršení. Dcera byla kojena 24 měsíců. Matka při péči o ni cítila výchovné potíže – běžný dětský vzdor. Nosila jej denně v šátku, a po dobu 21 měsíců. Tato respondentka je s šátkem spokojená a doporučuje ho ostatním, jak píše. Není tu tedy vliv nošení v šátku na celkové vyčerpání. Naopak si myslím, že kdyby šátek nepoužívala, cítila by se o něco hůře. Šátek sice nepomohl ke zlepšení temperamentu dítěte, ale ulehčil matce péči.

Druhá matka z experimentální skupiny cítící se vyčerpaná téměř stále, pečuje o dvouletou dceru. Pochází z vesnice. Dívka byla kojena 12 měsíců a nošena 15. Skóre temperamentu v tabulce A měla 4,5 a v tabulce B 3,5. Dívka byla nošena denně méně jak čtyři hodiny a nosila ji celá rodina. Výchovné problémy s dítětem neudává. Matka se označila za flegmatika. Tato maminka zmiňuje zklidňující efekt šátku na dítě. Vzhledem k tomu, že vykonává při mateřské dovolené podnikatelskou činnost, je nasnadě přičíst vyšší míru duševního vyčerpání na vrub pracovního vytížení. I v tomto případě to vypadá, že šátek péči o dítě v daných podmínkách spíše usnadnil tím, že se matka dceři intenzivněji věnovala, a přitom měla volné ruce, čímž se dítě celkově zklidnilo.

Poslední maminka ze skupiny nosících děti na svém těle udávající vyšší míru duševního vyčerpání, vychovává pět dětí. Avšak žena vyplnila dotazník na poslední narozené náležící do věkové skupiny 12 – 18 měsíců.. Matka věkově spadá do skupiny 31 – 35 let. Skóre temperamentu bylo v tab. A. 3,43 a v tab. B rovných 3. Maminka dávala přednost vaku, protože šátek pro ni bylo obtížné uvázat. Dítě nosila na svém těle jako

jediná z rodiny často, ale na každý den. Míra duševního vyčerpání by zde mohla být v důsledku vyššího počtu dětí.

Maminek vyčerpaných celkem často a téměř stále bylo v experimentální skupině bráno v absolutní četnosti 55. Do kolonky, kde mohly vyjádřit svůj názor na dané téma, měla podstatná část respondentek potřebu zdůraznit, že jsou s šátkem spokojené. Jedna z maminek však podotkla, že jsou i důležitější věci působící na vztah matka – dítě. Jako příklad uvedla komunikaci mezi matkou a dítětem. Vyšší míru vyčerpání ozřejmily maminky svými slovy: „mám dvě děti těsně za sebou“, „sama vychovávám tři děti, manžel mne opustil.“ Další byla v pokročilém stádiu těhotenství. Na duševní vyčerpání matky má zcela jistě vliv temperament dítěte. To bylo také potvrzeno ve statistické části výzkumu. V příloze 8 uvádím pro ilustraci výpovědi maminek z experimentální skupiny, které se cítí vyčerpané celkem často a téměř stále, jaké výchovné potíže se svou ratolestí zaznamenaly a zároveň jakým temperamentem charakterizovaly sami sebe.

Z konkrétních výpovědí je patrné, že některé maminky měly děti, jejichž výchova vyžadovala větší dávku trpělivosti, empatie a někdy i sebezapření. Nejsou zde vyčteny všechny odpovědi, protože některé korespondovaly s přirozeným stavem dětského vzdorů. Maminky si toho byly vědomy. Spíše vyjadřovaly svou nejistotu při výběru vhodných výchovných metod. Potýkaly se s častým nočním kojením, snahou naučit dítě usínat o samotě a vysazování na nočník jako ostatní maminky a pochybami, jak reagovat na dětský vzdor a vztek.

Téměř všechny ženy z experimentální skupiny hodnotily šátek pozitivně, z čehož předpokládám, že nelze vysvětlovat vyšší míru duševního vyčerpání matky tím, že nosí svého potomka v šátku. V mnoha případech došlo k usnadnění jejich životní situace a také ke zklidnění problémového dítěte, jehož chování je mnohdy podobno popisu poruchy chování zvané malý tyran.

Nabízí se otázka, zda šátek není opravdu důvodem zmíněných výchovných potíží. Ostatní maminky, které nosily miminko v šátku, ale necítily se tolik unavené, vypovídaly o výchovných potížích běžně patřících k soužití s batoletem, období vzdorů a negativismu, který lze mnohdy vnímat jako vztek. Často začaly problémy při narození druhého dítěte, což je i u dětí nenošených v šátku. Důležitější jsou zde spíše specifika jedináčků a prvorozených, z nichž se někteří cítí narozením sourozence „sesazení z trůnu“ a musí se

s tím vypořádat, než fakt nošení na těle rodiče. Vzhledem k tomu, že období schematizování začíná v 7. měsíci a děti přestávají být intenzivně nošeny zhruba v 9. až 12. měsíci života, kdy začínají chodit, si myslím, že pro vznik této poruchy chování není dostatek času, ani prostoru v rámci nošení. Děti ve výzkumném vzorku se vyznačovaly tvrdohlavostí a cílevědomostí, která s primární důvěrou ke světu dává dítěti větší pocit vnitřní síly, čímž je jejich poznávání řádu světa prostřednictvím negativismu a svých kompetencí prostřednictvím vzdoru urputnější. Děti jsou tím svéhlavější, odvážné v poznávání okolí i svých možností a hranic, které jim rodiče stanoví. 32 maminek z kontrolní skupiny shledalo jako pozitivní vliv nošení dítěte jeho nezávislost. Nicméně výraznější výchovné potíže, které již nelze přičítat k běžnému vzdoru, byly ponejvíce kumulovány ve skupině matek nosících své děti v šátku. Tyto potíže matku také zřejmě více unavovaly.

Avšak jejich nástup přišel až kolem 12cti měsíců života dítěte. Některé potíže byly datovány od narození a jiné přicházely kolem druhého roku života a později. Koncem prvního roku začíná doba vytváření důvěry sama v sebe. V tomto procesu již není tak podstatný fakt nošení, jako přístup rodiče k výchově dítěte. Vzhledem k častěji prezentované nejistotě při volbě výchovných metod a v období kojeneckém při balancování mezi tradičními postupy a zkušenostmi současných babiček, si myslím, že výchovné problémy jsou způsobeny spíše tímto.

9. Závěr empirického šetření

Výsledek průzkumného šetření, který jsem zrealizovala v oblasti praxe nošení dětí na těle rodičů, nebyl příliš překvapující vzhledem k současným poznatkům o možném vlivu „šátkování“ na psychomotorický vývoj jedince v podmínkách moderní doby.

Charakteristika maminek nosících své děti v šátku:

Ve výzkumném vzorku bylo vysoké procento maminek nosících děti připoutané na těle vzhledem k tomu, že právě ony mají větší zájem o prohloubení poznatků v této oblasti. Dotazník byl umístěn na webových stránkách a přes jeho celkem intenzivní propagaci prostřednictvím diskusí na Internetu a uveřejnění na některých webových stránkách ho vyplnilo celkem malé množství lidí. Na této skutečnosti se významně podepsal fakt, že bylo vyplnění dotazníku pro mnohé celkem náročné, a to jak na přemýšlení, tak časově. Ale také se tím ukazuje fakt, že zájem veřejnosti o toto téma je nepatrný. Otevřené, nevyplněné dotazníky mi přišly z Internetu pouze tři a z toho usuzuji, že ženy nebyly ani tak odrazeny délkou a obtížností formuláře, ale byly spíše primárně bez zájmu o danou problematiku.

Jak výsledky ukázaly, maminky nosící svého potomka v šátku dosáhly v nejvyšší míře vysokoškolského a středoškolského vzdělání. Je možné hledat zde socioekonomickou souvislost vzhledem k možnosti si pořídit opravdu kvalitní šátek a faktem je, že z vyšším vzděláním rostou zákonitě příjmy. Není však možné opomenout, že vyšší stupeň dosaženého vzdělání přináší větší uvědomění, rozhled a hlavně možnost přístupu na Internet, kde jsou zatím nejucelenější informace ohledně „šátkování“ a kde se nezanedbatelné procento maminek o této možnosti dovědělo.

Nejvíce žen však získalo povědomí o existenci nošení dětí na těle rodiče na ulici, kde miminko v šátku poprvé spatřily. Potvrzuje toto zjištění tvrzení mnohých skeptiků, že se jedná o módní záležitost? Nemyslím si. Za prvé, propagace je velice mizivá a zájem o šátek prokazuje téměř stále stejnorodá socioekonomická skupina maminek a hlavně k jeho užívání je nutné především vnitřní přesvědčení o správnosti konání, které je v současnosti podloženo zájmem o prohloubení informací. Myslím si, že módní záležitost by se rozmohla mnohem rychleji a mezi všechny socioekonomické vrstvy obyvatel. Zatím jsou matky nosící děti v šátku specifickou skupinou. „Šátkařky“ se liší od ostatních maminek, které nosí dítě ve vaku, v motivech nošení, mírou vzdělávání v oblasti psychomotorického

vývoje dítěte a vyšší dosaženého stupně vzdělání a délkou i frekvencí nošení. Vložením dítěte do šátku se maminka připravuje v určitém směru o pohodlí, permanentně je narušena její intimní zóna, na což moderní člověk není zvyklý. Někomu to může činit potíže. Ne hned, ale po delší době permanentního nošení. Na tento fakt koneckonců upozorňují výrobci a distributoři šátků.

Předpoklad, že děti nechtěné se nebudou nacházet v této skupině, nebyl potvrzen. Je možné, že maminky, které, ač dítě nechtěly, nosily je pevně přivinuté na svém těle, protože musely vyřešit svůj vnitřní konflikt mezi osobními potřebami a potřebami spojenými s péčí o dítě. Činí tak vzhledem k tomu, že jejich mateřský pud je zřejmě zdravě silný, což dokládá skutečnost, že v experimentální skupině respondentů bylo ponejvíce žen ve věkové hranici od 25 do 35 let. Věk, kdy žena většinou ví, co od života žádá.

Mnohdy je volba šátku či vaku čistě racionální z praktických důvodů. Stačí si představit, jak obtížný je pohyb maminky vezoucí kočárek v ulicích velkoměsta. Plno bariér, na mnohá místa se nedostanou a jsou nuceny nechat kočárek i s miminkem venku v případě úzké uličky v obchodech, absence výtahů na úřadech, nemožnost se dostat do přeplněného prostředku městské hromadné dopravy. U žen převážně vysokoškolsky vzdělaných s celkem vysokým procentem ekonomického zaměření a charakterizujících se temperamentem sangvinika bych racionalitu předpokládala.

Temperament dítěte

V experimentální skupině se průměr temperamentu dětí během let ve všech jeho složkách posunul blíže k hodnotám obtížněji vychovatelného dítěte až na pravidelnosti rytmů, kde byl posun opačný. (tab.24)

Ve skupině kontrolní bylo spočteno vyšší skóre pouze u emocionality, citlivosti, vnímavosti a aktivity. Jsou to ty složky temperamentu, které logicky s věkem dítěte musí vykazovat v současném období vyšší průměr, než v době šestinedělí, kdy dítě disponuje mnohem menší paletou schopností a intenzitou projevů. Pravidelnost rytmů, adaptabilita a soustředěnost byla ve skupině nenošených dětí ohodnocena v době šestinedělí jako těžší než v současnosti. S věkem se skóre těchto tří složek temperamentu posuvalo k hodnotám lehce vychovatelného dítěte.

V položce pravidelnost rytmů byly děti nošené ohodnoceny mnohem hůře než děti nenošené jak v tab. A tak v tab. B, přičemž však u experimentální skupiny došlo během

času k výraznému posunu k lepšímu. Ve všech zrealizovaných porovnáních zatím k největšímu a mnohem výraznějším než u dětí ze skupiny kontrolní. Je možné, že má na vysokém skóre pravidelnosti rytmů v období šestinedělí podíl kojení a nošení dětí v šátku zároveň. Kojené děti nemohly být porovnány s nekojenými, protože jich bylo 96% v celém výzkumném vzorku. Obojí podporuje současný trend přizpůsobovat přísun stravy a spánku potřebám dítěte. V šátku novorozeně spí, kdy chce, bdí, kdy chce, v případě úvazu zvaného kolébka se může kdykoliv nakojit. Nehledě na fakt, že v šátku je novorozeně schopno odložit uspokojení potřeb. V jeho životě zatím téměř neexistuje pravidelnost. Nicméně nošené dítě ihned po porodu je nuceno si rychleji zvyknout na rytmus den a noc. V tomto potvrzují výsledky tohoto průzkumu zjištění známá z praxe.

Tab. 24 Skóre jednotlivých složek temperamentu ve skupině kontrolní a experiment.

	Nošeny		Nenošeny	
	skóre tab.A	skóre tab.B	skóre tab.A	skóre tab.B
Emocionalita	3,31	3,74	2,9	3,37
Soustředěnost	2,61	2,66	2,66	2,33
Citlivost	3,34	2,85	2,85	3,24
Vnímavost	3,72	4,39	3,63	4,26
Adaptabilita	1,63	2,49	2,37	2,01
Pravidelnost rytmů	3,46	2,57	2,10	1,75
Aktivita	3,01	3,11	2,67	3,00
První reakce	2,03	2,23	2,09	2,23
Kvalita nálady	1,82	2,01	2,1	2,01

Schopnost přizpůsobit se u nošených dětí byla v současné době zhoršena oproti období šestinedělí. U nenošených naopak zlepšena. Tím je víceméně potvrzena teorie Jiřiny Prekopové, že nošení v šátku v současných podmínkách přináší svá úskalí, která jak získaná fakta ukazují, je nutné brát v úvahu a průběh „šátkování“ jim přizpůsobit. Nutné je zdůraznit, že se jedná o subjektivní výpovědi maminek dětí. Informace ohledně hodnocení týkajících se období šestinedělí nelze považovat za vysoce výpovědní vzhledem k velkému

časovému odstupu, který může zapříčinit zkreslení informací, ale na druhou stranu bych odpovědím nerada upírala výpovědní hodnotu, protože korespondují s poznatky ohledně psychomotorického vývoje dítěte a zapadají logicky do kontextu získaných informací.

Přece jenom za směrodatnější bych ale považovala porovnání složek temperamentu v tabulce B mezi skupinou kontrolní a experimentální. Z tohoto porovnání vyplývá, že děti nošené na těle rodiče vykazují v následujících položkách temperamentu (intenzita reakce, soustředěnost, vnímavost, adaptabilita, pravidelnost rytmů a aktivita) vyšší skóre než děti nenošené. Lze konstatovat, že se „šátkováním“ temperament dítěte posune blíže k charakteristice hůře vychovatelného dítěte? A nebo jsou přednostně vkládány do šátku děti hodnocené jako více obtížně vychovatelné?

Abych si tuto otázku ujasnila, porovnála jsem výsledky v tabulce A mezi skupinou kontrolní a experimentální. U dětí nošených na těle rodičů v tabulce A vyšlo skóre vyšší, tedy blíže k těžce vychovatelnému dítěti, v případě intenzity reakce, citlivosti, vnímavosti, pravidelnosti rytmů a aktivity. Je možné, že vyšší hodnoty byly zaznamenány proto, že matky jsou ke svému miminku více vnímavé vzhledem v důsledku maximální blízkosti, kdy mohou zaznamenat každý projev novorozence. U položek soustředěnost a adaptabilita naopak vykazovaly tyto děti výsledky blížíící se lehce vychovatelnému dítěti. Zvláště adaptabilita vyšla nejnižší ze všech průměrů 1,63, což přispívá k předpokladu, že šátek na začátku života novorozence podstatně usnadňuje průběh adaptačního období.

Je možné, že „šátkování“ neovlivňuje přímo jednotlivé složky temperamentu, ale mohlo by se říci, že těžší temperament dítěte je podnětem pro matku, aby jej nosila na svém těle. Z praxe je mnoho případů, kdy právě maminka dítěte příliš plačícího a náročného na její pozornost, dá přednost šátku nebo vaku před kočárkem. Ale jak je možné, že rodiče dětí ještě nenarozených, tedy netušící, jaký bude mít temperament, se rozhodnou pro šátek na základě jeho obtížnějšího temperamentu? Tyto otázky bohužel můj průzkum nezodpoví. Aby se tak stalo, musela bych do dotazníku vložit otázku, která by zjistila, ve kterém měsíci nebo dni života dítěte, začala maminka používat šátek. Z odpovědí bych již mohla spíše usoudit, proč vykazují děti v sobě šestinedělí vyšší skóre temperamentu ve skupině experimentální než kontrolní.

Dovolila bych si tvrdit, že „šátkování“ má přímý vliv na adaptabilitu a pravidelnost rytmů. V případě adaptability je tvrzení na místě. Výsledky jsou jasné a jejich interpretace

také. U jedináčka je vliv spíše negativní, avšak v případě druhorozených dětí nošených v šátku působí naopak pozitivně. U pravidelnosti rytmů je vliv pozitivní zejména na rychlost utváření si pravidelných návyků dítěte, jež je zvyšováno, pokud je dítě druhorozené a více. Zůstává však otázka, pokud má „šátkování“ pozitivní vliv na jeho vývoj, proč v obou tabulkách je vyšší skóre právě u nošených dětí?

Hypotézy týkající se matky

Co se týče hypotéz týkajících se matky, zjištěná fakta byla vzhledem očekávání překvapující, zejména v případě hypotézy číslo 2, kdy se zjistilo, že ve skupině experimentální se nacházelo mnohem vyšší procento matek, které udaly vyšší míru duševního vyčerpání. Fakt, že nadpoloviční většinu dětí nosily také jiní příbuzní, zejména otec, na této skutečnosti nic nezměnil. Zejména proto, že nošení dítěte někým jiným než matkou bylo ve většině případů sporadické.

Vzhledem k tomuto zjištění jsem se rozhodla podrobněji prozkoumat, jaké by mohly být jiné faktory, kromě používání nosítka, které by mohly k tomuto výsledku vést. Na základě toho jsem sestavila výzkumnou otázku: Co způsobilo vyšší míru vyčerpání matek v experimentální skupině? Porovnáním dotazníku maminek, které udaly duševní vyčerpání téměř stále, jsem zjistila, že zde byly přítomny kromě „šátkování“ další možné důvody vedoucí k vyšší míře psychického vyčerpání – odchod manžela, podnikání při mateřské dovolené, dvě děti hned po sobě a poslední žena vychovávala celkem pět dětí.

Další z možných příčin tohoto výsledku je celkově vyšší skóre temperamentu dětí ve skupině experimentální, a zároveň maminky, které se cítily psychicky vyčerpané často a téměř stále ohodnotily své děti více jako emocionálnější, s horší schopností adaptability, spíše s nepravidelnými rytmy a první reakce byla více negativní než pozitivní. Tato zjištění byla objevena již výzkumem Thomase a Chessové, kdy rozdělili děti na tři skupiny dle obtížnosti výchovy.

Při podrobnějším pohledu na výchovné problémy dětí v experimentální skupině jsem zjistila, že zde byly soustředěny ty nejzávažnější. Ve vyšší frekvenci maminky udávaly nejistotu při volbě výchovným postupů, což je vlastně jedním z příčin nejistoty dítěte, která se projevuje častým nočním kojením, problémy s jídlem a večerním usínáním, které zde byly také často zmiňovány. Otázkou je, zda větší vzdor a negativismus lze přisuzovat vyššímu sebevědomí dítěte, a nebo tyto projevy spíše vnímat jako vliv negativního dopadu

šátkování v moderní technokratické době a pojmout je jako příznaky poruchy chování zvané „Malý tyran“. Vzhledem k tomu, že žádné z dětí v experimentální skupině nevykazovalo vzdor dříve jak ve dvanácti měsících života, bych se spíše přiklonila k prvé možnosti. On totiž fakt, že děti v této skupině přinášejí matce těžší výchovné problémy, může být koneckonců v důsledku toho, že matka šátek použila jako prostředek ke zmírnění obtížnosti péče o více temperamentního novorozence. Nicméně i přes takto negativní výsledek, co se týče duševního vyčerpání matky, ženy „nosičky“ šátek vychvalují a spojují s ním pouze pozitivní zkušenosti, udávající zklidnění dítěte. A proto se mohu ptát, zda by míra duševního vyčerpání těchto žen nebyla vyšší, pokud by šátek nepoužily. Bohužel, tento průzkum na danou otázku odpovědět nedokáže.

9.1. Pochybení při sestavování dotazníku

Při sestavování dotazníku jsem udělala několik chyb, kterými jsem závěr průzkumu ochudila o celkem přínosná fakta. O některých se zmiňuji během pojednání o výsledcích a při porovnání výzkumných proměnných. Myslím si, že je na místě se o nich zmínit zvlášť.

- Horní věková hranice měla být neomezená, abych zjistila, kolik let se šátky v České Republice používají.
- Dolní věková hranice měla být nižší, protože bych se více dozvěděla o možné přítomnosti vzdoru před 12. měsícem života dítěte, který by mohl ukazovat na přítomnost poruchy zvané malý tyran.
- V dotazníku by měla být položena otázka, která by dokázala získat informaci říkající, od kdy začaly maminky šátek používat, protože ne všechny do něho uložily své novorozence ihned po porodu. Tento údaj by osvětlil například výsledky skóre pravidelnosti rytmů. Kdybych věděla, zda byly děti v době šestinedělí nošeny od začátku nebo ne, otevřelo by to nový pohled na tuto složku temperamentu. A ne pouze na ni.
- V položce zabývající se temperamentem matky jsem dala respondentkám možnost zaškrtnout pouze jednu variantu, přičemž se standardně se udávají dvě.
- Dotazník byl dosti obsáhlý a v mnohém složitý na odpověď. Původně obsahoval více otázek týkajících se znalostí respondentek ohledně pozitivních a negativních důsledků

„šátkování“a otázky přibližující praxi nošení dětí. Během zpracování jsem dospěla k názoru, že tyto otázky přece jenom přesahují rámec výzkumného šetření a tak jsem se rozhodla, že nebudou do tohoto průzkumu zařazeny, ale zpracuji je zvlášť.

10. Závěr bakalářské práce

Pro dítě je v nejranějším období nejdůležitější vazba na mateřskou osobu. Kvalita rané komunikace a jistota přítomnosti této osoby je pro duševní vývoj směrodatná. Je mnoho maminek, které nepoužívají šátek a svému dítěti toto v plné míře poskytují. Nechtěla jsem a nechci tvrdit, že šátek musí být používán, aby dítě bylo spokojené. Pouze jsem měla v úmyslu tímto průzkumem ověřit své přesvědčení o převážně pozitivním dopadu „šátkování“ na duševní vývoj dítěte v podmínkách moderní technokratické doby.

Lze říci, ač bylo patrné již na začátku tvorby této práce, že kompromisy se dělat musí, z výsledku průzkumu vyplývá, že by měly být větší, než jsem předpokládala. A to jak v souvislosti s frekvencí, tak i délkou nošení. V době šestinedělí je v tomto směru šátek pro miminko velice přínosný. Svědčí o tom hned dvě položky temperamentu, u nichž nezáleží na míře schopností dítěte se projevit. Jsou to adaptabilita a kvalita nálady, které maminky používající šátek ohodnotily v době šestinedělí výrazně nejnižším skóre než ostatní maminky.

Dosavadní výzkumy a poznatky o vlivu nošení na psychosociální vývoj jedince jsou zaměřeny pouze na nejranější období života dítěte. Důsledky užívání „nosítka“ ve vyšším věku jsou zatím známy pouze z praxe, a to celkem u malého počtu dětí starých maximálně osm let, avšak o těchto poznatcích nebyla zatím napsána ucelenější odborná publikace. Z průzkumného šetření se lze domnívat, že podmínky moderní technokratické doby skutečně deformují pozitivní účinek „šátkování“, který pozorujeme v zemích tzv. třetího světa. A to zejména v případě adaptability, která je u nošených dětí v tab. B ohodnocena nejvyšším skóre.

Určitě by se nemělo říkat, že šátek se má stát součástí životního stylu rodiny. Toto nelze uskutečnit, aniž by se neprojevil důsledek vyplývající z odlišných podmínek postmoderní doby od zemí tzv. třetího světa. Šátek začínají užívat opravdu různí lidé, které nelze specifikovat jako určitou skupinu nakloněnou k této alternativě. Za ni lze považovat pouze maminky, které nosí své děti denně a celkem dlouho, u nichž je možné najít určitá specifika. Jsou to socioekonomický charakter osoby a jejího přístupu k životu.

Na druhou stranu nošení dítěte v šátku přináší mamince praktické výhody, na něž dává akcent především propagace. A navíc, po pravdě řečeno, dát dva až tři tisíce korun za

zpříjemnění vstupu děťátka na svět, si mohou dnes dovolit málokteří rodiče. Pouze na základě tohoto faktu si téměř nikdo šátek nekoupí. Nehledě na skutečnost, že v tuto dobu často užívají maminky spíše babyvak a později přecházejí k šátku nebo s nošením končí, protože se to dítěti přestává líbit.

Maminky, které nosily děti v šátku, se cítily proti mému očekávání více duševně unavené než ostatní ženy z výzkumného vzorku. Je to vlastně další z předpokladů, jež mne utvrzoval o možnosti chápat šátek jako součást primární prevence sociálně patologických jevů. Je pravdou, že děti z experimentální skupiny vykazovaly již v tabulce A vyšší skóre temperamentu v mnohých jeho složkách, než děti ze skupiny kontrolní, což lze přisoudit buďto vyšší vnímavosti matky vůči dítěti uloženému do šátku a nebo faktu, že do šátku ukládají maminky spíše děti problémovější. V prvním případě by to potvrdilo argument, že „šátkování“ má pozitivní vliv na ranou komunikaci matka dítě, a v druhém případě by se potvrdila domněnka, že šátek skutečně napomáhá k ulehčení péče o více náročné dítě na blízkost matky, avšak za předpokladu, že matky ve výzkumném vzorku vázaly na své tělo primárně děti s vyšším skóre temperamentu.

Jako negativní zjištění považuji výsledek týkající se adaptability v případě jedináčků, na něž evidentně nošení v šátku působí záporně, naproti tomu u druhorozených a více pozitivně. V případě pravidelnosti rytmů je zřejmý vliv zejména ve smyslu většího posunu k lepšímu během života. Fakt, že děti nošené mají v obou tabulkách skóre vyšší než nenošené, si nedokáží vysvětlit, avšak vzhledem k výraznému posunu k lepšímu mezi tab. A a tab. B je toto zjištění nepodstatné.

Průzkum potvrdil zkušenost mnohých distributorů, že k alternativní metodě přepravy dětí se rozhodnou spíše ženy s vyšším stupněm dosaženého vzdělání, ženy méně podléhající konzumnímu způsobu života a ženy inklinující k přírodě. V experimentální skupině se nacházely také nechtěné děti. Důvodem je nutnost matky vyřešit vnitřní konflikt vyplývající z toho, že matka nechce dítě potratit, a zároveň nechce být výrazně omezena nebo omezovat rodinu. Šátek je v tomto případě dobrým řešením a lze ho považovat za nástroj primární prevence sociálně patologických jevů konaných většinou ze strany rodičů.

Co se týče motivace maminek k používání šátku na nošení dětí, lze říci, že se liší matky nosící šátek intenzivně od těch, jež jej užívají méně intenzivně a nebo používají vak. Ženy používající vak a šátek pouze příležitostně udávaly ve vyšší míře praktické důvody

nošení. Naopak ženy nosící své děti intenzivně upřednostňovaly pozitiva „šátkování“ pro miminko. V budoucnosti budou zajisté existovat obě skupiny maminek, avšak si myslím, že ty, které se rozhodnou pro šátek z praktických důvodů, bude víc. Tyto ženy spíše zvolí nějaký typ nosítka, jež učiní nošení pohodlnější, praktičtější a levnější než kvalitní šátek. Zde vidím riziko, kdy se negativní dopad „šátkování“ na psychomotorický vývoj dítěte může stát problémem.

Vliv „šátkování“ na temperament dítěte je sporný vzhledem k subjektivnímu hodnocení matky a existenci vícero pohledů na získaná data. Aby bylo možné s jistotou tvrdit, že šátek ovlivňuje jednotlivé složky temperamentu, muselo by být nošené dítě sledováno badatelem, aby mohla být získaná data objektivní. Jak jsem uvedla výše, vliv „šátkování“ bych viděla jako nesporný pouze v případech adaptability a pravidelnosti rytmů. Nicméně určitý nástin vlivu v ostatních složkách je a mohl by se stát východiskem pro podrobnější a hlubší výzkum. Získané údaje jsou pouze jedny z mnoha proměnných, které působí na vývoj temperamentu dítěte, na vztah matka – dítě a na míru vyčerpání matky. Snažila jsem se zde pojmout mechanismy vlivu „šátkování“ na zmíněné faktory. Tento průzkum by se mohl stát podnětem pro mnoho dalších hloubkových výzkumů, které by problematiku více objasnily.

V praxi nošení dětí v šátku by tento průzkum mohl zanést do mysli lidí z této oblasti větší povědomí o možnosti negativního dopadu a na základě něhož by mohli přizpůsobit propagaci a koncepci přednášek. Tyto informace bych ráda rozšířila i do povědomí veřejnosti prostřednictvím článku pojednávajícím o výsledcích průzkumu, který bych chtěla vydat v odborném časopise. Jedním z cílů zpracovávání této práce bylo motivovat lidi pohybující se v praxi „šátkování“, které jsem kontaktovala, aby se rozhodli napsat publikaci zachycující komplexně toto téma a nebo zrealizovat fundovanější výzkum, než je můj průzkum. Konzultantka práce po přečtení teoretické části došla k přesvědčení, že zde opravdu chybí odborná publikace a rozhodla se, že se pokusí o její napsání.

Základní otázka šetření směřuje na zjištění, zda lze šátkování pojmout jako součást primární prevence sociálně patologických jevů. Myslím si, že ano. K tomuto závěru mne vede zjištění, že některé maminky se rozhodnou použít šátek proto, aby mohly o dítě pečovat a zároveň nebyly extrémně omezeny ve svých dosavadních zálibách a zvyklostech. Skutečnost, že děti méně klidné a spokojené, které jsou náročné na pozornost matky, jsou

nošeny a ženy si šátek vesměs chválí, přispívá k témuž závěru. Postoj matky k dítěti je v jejich vztahu určující a šátek má možnost tento postoj vyladit pozitivně v případě, kdy je u matky zřejmý vnitřní konflikt mezi hodnotou mateřství a vlastními potřebami. Avšak za předpokladu přizpůsobení propagace šátku a následné edukace matek ohledně rizik plynoucích z podmínek moderní společnosti.

10.1. Východiska z empirického šetření

Na základě snahy o komplexní zpracování teoretického pojednání na dané téma a z výsledků empirického šetření jsem sestavila východiska pro praxi nošení dětí v šátku tak jak si myslím, že by se dalo předejít a nebo vyloučit případné psychosociální, ale i motorické potíže dítěte způsobené v důsledku používání šátku na nošení dětí.

- Propagace by neměla využívat agresivní reklamy v médiích. Spíše by se šátky měly šířit do povědomí veřejnosti na odborných přednáškách určených budoucím maminkám a nebo na webových stránkách, jež se zabývají mateřstvím.
- Reklama v médiích by měla upozorňovat především na nutnost vybrat kvalitní látku určenou pro nošení dětí.
- Prodej šátků by v žádném případě neměl být v obchodech bez konzultace odborníka přes šátky a získání podrobnějších informací, a to ohledně negativního vlivu na motorický, ale i psychosociální vývoj.
- Nošení dětí v šátku by nemělo být prosazováno jako základní vybava k péči o dítě, nýbrž pouze jako doplněk.
- Přednášející na odborné přednášce seznamující rodiče s šátkem by měl klást důraz především na negativní dopad levných nekvalitních materiálů a špatného uvázání šátku na pohybový aparát dítěte a jeho páteř.
- Neměla by se opomínat skutečnost, že charakter moderní technokratické doby vytváří odlišné podmínky pro nošení dětí s příslušným dopadem na psychosociální vývoj dítěte. V tomto směru by měla být zajištěna možnost edukace maminek, které nosí a chtějí nosit delší dobu než šest měsíců. Navrhovala bych koncepci přednášky, která se bude zabírat více výchovnými problémy, jejich předcházení a příslušnými výchovnými postupy zejména v oblasti, jak zacházet se vztekem, dětským vzdorem a negativismem.

Jako nutnost vidím podporovat jistotu matky v přístupu k dítěti (péče, výchovné postupy).

- Matka by měla být podporována v tom, aby své dítě vnímala takové, jaké je, a naučila se efektivně zacházet s jeho temperamentem. Vzhledem k nošení dítěte na těle bude matka disponovat větší vnímavostí a úkolem následné edukace by měla být snaha správně uchopit temperament dítěte a pracovat s ním.
- Velkým přínosem pro praxi nošení dětí by mohla být ucelená publikace, která se nevyhýbá ani podrobnějšímu pojednání o možných úskalí nošení dětí v moderní technokratické době.
- Spíše než vyšší míru propagace „šátkování“ bych preferovala její zviditelnění zejména mezi lékaři, dětskými sestrami, porodními asistentkami a všemi, kteří se věnují novorozenci.
- Vzhledem k faktu, že zásluhou nošení dítěte v šátku „rodiče cítí hlubší vztah, narůstá sebedůvěra, že se o své dítě dokáží postarat, převládá v nich pocit, že mají vše pod kontrolou“ (15, 214), přičemž ukázal průzkum pozitivní vliv nošení v šátku na nejranější období života dítěte, bylo by na místě využít šátek ve vztahové terapii vztahu matky a nechtěného dítěte a posílení jejího instinktivního chování a sebedůvěry při péči o adoptivní dítě.

Obsah

1. Úvod	7
1.1. Charakteristika problematiky	7
1.2. Stav dosavadního řešení	8
1.3. Cíle práce a metody jejich dosažení	9
2. Novorozenec	11
2.1. Novorozenec jako pasivní nošenec	11
2.2. Psychosociální potřeby novorozence a kojence	12
3. Vztah matka – dítě	14
3.1. Biologické a psychologické aspekty	14
3.2. Sociální aspekty	16
4. Temperament	18
4.1. Definice a pojetí	18
4.2. Výzkum Chessové a Thomase	19
5. Šátek v teorii a praxi	21
5.1. Antropologicko historický exkurz	21
5.2. Šátek v kontextu moderní společnosti	22
5.3. Negativní vliv socioekonomických podmínek na nošení	23
5.4. Jek se nosí v Čechách	25
5.5. Nošení z pohledu rodičů	27
6. Empirické šetření	29
6.1. Cíle a východiska	29
6.2. Hypotézy a výzkumné otázky	31
6.3. Kritéria výběru respondentů a metody výzkumu	32
6.4. Realizace výzkumného šetření	34

7. Výsledky empirického šetření	36
8. Vztah mezi výzkumnými proměnnými	40
8.1. Hypotézy týkající se dítěte a jeho temperamentu	40
8.2. Hypotézy týkající se matky	49
8.3. Výzkumné otázky týkající se nošení dětí na těle	54
9. Závěr výzkumného šetření	62
9.1. Pochybení při sestavování dotazníku	67
10. Závěr bakalářské práce	68
10.1. Východiska z empirického šetření	71

Seznam příloh

Seznam odborných zdrojů

Seznam odborných zdrojů

1. BLATNÝ, Marek, PLHÁKOVÁ, Alena. *Temperament, inteligence, sebepojetí*. 1.vyd. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, Sdružení SCAN, 2003. Str.150. ISBN – 80 – 86620 – 05 – 0
2. CURRA - N.J.Daniel. *Ženy,muži a společnosti*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. 642 str. ISBN – 80 – 246 – 0525 – 2
3. Děti chtějí a mají být nošeny. [cit.22.2.2006] Přístup z: <http://www.vbavlnce.cz/index.php?height=613&width=772&kat=1&cln=4>
4. Die Spreiz-Anhock-Haltung-Anpassung an das Getragenwerden. [cit.14.12.2005] Přístup z: <http://www.didimos.de/>
5. DITTRICHOVÁ, J, PAPOUŠEK, M, PAUL, K a kol. *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*. 1.vyd. Praha: Grada, 2004. 192str. ISBN 80 – 247 – 0399 - 8
6. HAMER, Dean, COPELAND, Peter. *Geny a osobnost*. První vyd. Praha: Portál, 2003. 250str. ISBN 80 – 7178 – 779 – 5
7. HEYDEBRAND VON, Karoline. *O duševní podstatě dítěte*. Praha: Baltazar 1993. 128str. ISBN 80 – 85791 – 00 – 5
8. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 228str. ISBN 80 – 7178 – 888 – 0
9. Jak si správně vybrat šátek/nosítko. [cit.20.1.2006] Přístup z: <http://www.tehulka.cz/view.php?cislocianku=2005113001>

10. *Je nošení v šátkách pro děti přínosem či nikoliv?* [cit.12.12. 2005]. Přístup z: <http://www.brisko.cz/clanek737.htm>
11. *Lidský kojeneček jako nošené dítě – výtah z disertace dr.Evelin Kirkilionis – biologky studující chování na univerzitě ve Freiburgu 1990* [cit.11.11.2005]. Přístup z: <http://www.vatanai.cz/>
12. LANGMEIER, Josef, LANGMEIER, Miloš, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. 2.vyd. Praha: H&H, 2002. 132 str. ISBN 80 – 7178 – 494 - X
13. LAŠEK, Jan, CHRZOVÁ, Martina. *Základy statistického zpracování pedagogicko – psychologického výzkumu*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. 42str. ISBN - 80 – 7041 – 749 – 8
14. MALEČKOVÁ, Veronika, KUBÁŇOVÁ, Johanka. *Nošení dětí v šátku na těle*. [cit.17.12.2005]. Přístup z: www.babysatky.cz/uvod_zal.htm
15. MAREK, Vlastimil. *Nová doba porodní. Nová doba porodní- život před životem, porod jako zázrak, první tři minuty a jak dál*. 1.vyd. Praha: Eminent, 2002. Str.314 ISBN – 80 – 7281 – 090 -1
16. MATĚJÍČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha: Portál,1996. 143 str. ISBN – 80 – 7178 – 494 – X
17. MATĚJÍČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1.vyd. Praha: Grada, 2005. 184str. ISBN 80 – 247 – 0870 – 1
18. MATĚJÍČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 1.vyd. Praha: Portál, 1994. 108str. ISBN 80 – 85282 – 00 – 3

19. MARSHALL, H, Klaus, KENNEL, H, John, PHYLLIPS, H, Klaus. *Porod s Dulou. Rádce pro rodiče a doprovázející osoby u porodu*. 1.vyd. Praha: OWP, 2002. 277str. ISBN – 80 – 86350 – 34 – 5
20. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2.vyd. Praha: Academia, 1997. 336str. ISBN 80 – 200 – 0628 - 1
21. NEUBAUEROVÁ, Kateřina. *Ad. Návrat k indiánským babičkám*. Děti a my, Praha: Portál, 2005 r. XXXV. č. 5 ISSN: 0323 – 1879
22. *Názor ergoterapeutky Evy Matějčkové*. [cit.11.112005]. Přístup z: <http://www.vatanai.cz/>
23. PREKOPOVÁ, Jiřina. *Když dítě nechce spát*. 1.vyd. Praha: Portál, 1997. 92str. ISBN 80 – 71 – 7178 – 142 – 8
24. PREKOPOVÁ, Jiřina. *Malý tyran*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. 156Str. ISBN 80 – 7178 – 485 – 0
25. PREKOPOVÁ, Jiřina. *Jak být dobrým rodičem*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 84str. ISBN 80 – 247 – 9063 – 7
26. PREKOPOVÁ, Jiřina. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 4.vyd. Praha: Portál, 2003. 151str. ISBN 80 – 7178 – 854 – 6
27. SEARS,W, SEARS,M. *The baby book*. 1.vyd. Little Brown and Company, 1993. Str.306 ISBN – 0 316 – 77905 – 9
28. SHEEDYOVÁ – KURCINKOVÁ, Mary. *Problémové dítě v rodině a ve škole*. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. 284str. ISBN 80 – 7178 – 174 - 6

29. *Studien, Meinungen und wissenschaftliche Arbeiten*. Prof.Dr. Bernhard Hassenstein
Institut für Biologie der Universität Freiburg. [cit.5.12. 2005]. Přístup z:
<http://didymos.de/neu/html/hassenstein.htm>
30. *Synchronizace pozornosti a afektu mezi matkou a dítětem*. Psychologie dnes, Praha:
Portál, 2004 roč.10, č.4, s36 – 37. ISSN 1211 - 5886
31. *Šátek? Šátek!* . [cit.30.9. 2005]. Přístup z:
<http://www.rodina.cz/scripts/detail.asp?id=4184>
32. ŠRÁČKOVÁ, Danuše, ŠRÁČEK, Jiří. *Chováme se k novorozenci jako k nošenci?*MaMiTa Praha: Občanské sdružení Laktační liga, 2003, roč.3. č.5, str.
10 – 11 ISSN – 1214- 1690
33. ŠTURMA, Jaroslav, HELLER, Daniel. *Psychologie pro třetí tisíciletí – psychologické dny 1998*. 1. Vyd. Praha: Testcentrum, 2000. 474str. ISBN 80 – 86471 – 04
– 7
34. ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004. 247str.
ISBN – 80 – 246 – 0877 - 4
35. *Trage-Tradition in Europa?* [cit.5.12. 2005]. Přístup z:
<http://www.didimos.de/neu/html/historisches.htm> .
36. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese, variabilita lidské psychiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 444str. SBN 80 – 7178 – 496 – 6
37. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd. Praha:
Portál, 2000. 528str. ISBN 80 – 7178 – 308 -0

38. VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do psychologie*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2003. 210str. ISBN 80 – 246 – 0015 – 3
39. ZÁLEŠÁKOVÁ, Jitka. *Nošení dětí v praxi*. [cit.30.9. 2005]. Přístup z: <http://www.rodina.cz/scripts/detail.?id=2217>
40. ŽIŽLAVSKÝ, Martin. *Metodologie pro Sociální politiku a Sociální práci*. 1.vyd. Brno: vydavatelství MU, 2003. 142str. ISBN – 80 – 210 – 3110 – 7

Jiné Zdroje:

41. Přednáška prezentace šátků Vatanai. Bc. Hana Škubalová. Konáno dne 16.4 2005 v A – centrum Praha.
42. Propagační materiály výrobců šátků nanošení dětí - Mamanti, Vatanai a Babyšátky

DOTAZNÍK PRO MAMINKY příloha 3

Milá maminko,

Obdržela jste dotazník, který je součástí bakalářské práce zabývající se faktory, které ovlivňují rannou komunikaci matka – dítě. Pokud je Vašemu synovi či dceři 1 až 5 let, prosím Vás o jeho laskavé vyplnění. Lze vypsát zvláště dotazník na každého vašeho potomka, jež spadá do výše uvedené věkové kategorie. Vámi svěřené informace budou anonymní a budou využity pouze pro potřeby tohoto výzkumu.

Při volbě z vícero variant Vámi vybranou odpověď zakroužkujte. V otázkách, kde se máte možnost rozepsat, prosím, učiňte tak a nešetřete místem. Kvalita tohoto výzkumu je založena především na Vaší osobní zkušenosti a ochotě se s ní podělit.

Organizace, kde jste dotazník vyplnila: .....Okres: .....

Věk a pohlaví dítěte: .....

Věk a vzdělání (zaměření) matky .....

Pocházíte: a) z města b) z vesnice

1. Zkuste, prosím, zavřít oči a vybavit si Vaši ratolest v **období šestinedělí**. První dny v porodnici, jak jste si ji přinesla domů a jak jste se spolu sžívali? Jak se hlásila o své potřeby, co jí vadilo a co naopak. Které věci z okolí dokázaly připoutat její pozornost...

A		Škála odpovědí					
		1	2	3	4	5	
1	Intenzita reakce na podněty je slabá (pláč, křik, vztek...)						Intenzita reakce na podněty je silná (pláč, řev, vztek...)
2	Při činnosti a při soustředění je dítě vytrvalé						U ničeho nevydrží dlouho, soustředí se chvíli.
3	Na podněty není citlivý (hluk, pach, nervozita rodičů...)						Na podněty z okolí je dost citlivý (hluk, pach, nervozita rodičů...)
4	Podněty z okolí ho příliš nevzrušují.						O podněty z okolí jeví velký zájem.

5	Snadno se přizpůsobí změnám v každodennosti						Změnám v každodennosti se přizpůsobuje velice těžce
6	Doba jídla, bdění a spánku byla každý den přibližně stejná						Doba jídla, bdění a s spánku byla spíše pokaždé jiná.
7	Dítě je klidné						Stále se vrtí, je aktivní
8	První reakce na nový podnět (situaci) je častěji pozitivní.						První reakce na nový podnět (situaci) je většinou odmítavá.
9	Dítě mělo většinu dne náladu (lze označit více možností)	a)klidnou		b) radostnou		c) plačtivou, rozmrzelou	d) vzteklou, výbušnou

(na škále od 1 do 5 lze označit křížkem políčko které se nejvíce blíží k Vámi vybrané odpovědi)

2. Počet sourozenců: .....

3. Dítě je v pořadí: .....

4. Bylo dítě chtěné? ANO NE

5. Bylo dítě kojené? ANO NE

6. Vzděláváte se v oblasti výchovy a psychomotorického vývoje dítěte? ANO NE

7. Samu sebe vidíte jako:

a) melancholika   b) melancholika   c) flegmatika   d) sangvinika

8. Cítíte se psychicky vyčerpaná?

a) ne, nikdy   b) ano zřídka   c) celkem často   d) téměř stále

9. Jak by jste charakterizovala své dítě v současné době?

A		Škála odpovědí					
		1	2	3	4	5	
1	Intenzita reakce na podněty je slabá (pláč, křik, smích, vztek...)						Intenzita reakce na podněty je silná (pláč, řev, smích, vztek...)
2	Při činnosti a při soustředění je dítě vytrvalé						U ničeho nevydrží dlouho, soustředí se chvíli.
3	Na podněty není citlivý (hluk,						Na podněty z okolí je dost citlivý

	pach, nervozita rodičů...)						(hluk, pach, nervozita rodičů...)
4	Věci kolem sebe příliš nevnímá.						Všimne si i toho čeho jiní ne.
5	Snadno se přizpůsobí změnám v každodennosti						Změnám v každodennosti se přizpůsobuje velice těžce
6	Dodržovat pravidelný denní režim mu nedělá problémy						Má potíže dodržovat pravidelný denní režim
7	Dítě je klidné						Stále se vrtí, je aktivní
8	První reakce na nový podnět(situaci) je většinou pozitivní, ihned koná						První reakce na nový podnět (situaci) je většinou odmítavá, než koná rozmyslí se
9	Dítě mělo většinu dne náladu (lze označit více možností)	a)klidnou	b) radostnou	c) plačtivou, rozmrzelou	d) vzteklou, výbušnou		

(na škále od 1 do 5 lze označit křížkem políčko které se nejvíce blíží k Vámi vybrané odpovědi)

10. Cítíte výchovné problémy s vaším dítětem? ANO - (kdy začaly a jaké?) NE

Rozepište se, prosím...

11. Kde jste se dozvěděla o šátkách (vacích) na nošení dětí? .....

12. Nosila jste své dítě: a) v šátku b) ve vaku c) nic ze zmíněného jsem nepoužívala

13. Proč jste se rozhodla používat (popřípadě nepoužívat) šátek (vak) na nošení dětí? ...

14. Nosil Vaše dítě v šátku (vaku) kromě Vás někdo jiný z rodiny?

ANO (kdo?)

NE

15. Pokud jste dítě nosila v šátku (vaku) tak jak často prvních 6 měsíců?

a) více jak 4 hodiny denně

b) denně ale méně jak 4 hodiny

c) nosila jsem v šátku často ale ne každý den

d) nosila jsem ho zřídka kdy

16. Kolik měsíců bylo dítě nošené? .....

17. Máte k tématu připomínku, či námět? Pokud ano, budu ráda. ...

Děkuji za laskavé vyplnění dotazníku a přeji, aby se Váš potomek zdárně vyvíjel.

S pozdravem

Kateřina Neubauerová

Text. 2 Odpovědi na otázku 13:

Proč jste se rozhodla používat (popřípadě nepoužívat) šátek (vak) na nošení dětí?

a) Nosila dítě v šátku denně více jak 4 hodiny

„Velmi praktické, zejména na cestování. Pohodlné do MHD a přírody. Dítě bylo spokojené.,,Zdalo se mi příjemné, že mohu být stále se svým dítětem fyzicky blízko a přitom mně nebudou bolet ruce. Tušila jsem, že se to bude dítěti líbit.“

„Chtěla jsem zažít přímý kontakt s dítětem. Při narození byla maličká. Myslím, že jí kontakt vyhovoval.“

„Syn vyžadoval být hodně nošen a je to praktické.“

„Jednoduše že je to stokrát jednodušší než cokoli jiného...“

„Přišlo mi to přirozenější a sympatičtější než kočárek.“

„Dítě bylo spokojené“

b) Nosila dítě v šátku denně ale méně jak 3 hodiny

„Je to pohodlnější pro mě a příjemné pro dítě.“

„Nejlepší vynález! Skvělý pomocník. Děti ho milují.“

„Praktická pomůcka při nákupu atd. Blízký kontakt s dítětem.“

„Myslím si, že dítě si zaslouží být nošencem a cítit, že je v bezpečí a doufám, že se díky důvěře, kterou získá, rychleji osamostatní. Také si myslím, že moje záda si zaslouží, abych se k nim chovala šetrně a když už obříka nosím, abych to dělala tak, aby je to zatížilo zdravě.“

„Usnadnil mi starost a péči o dítě při současné péči o staršího sourozence“

c) Nosila dítě v šátku často, ale ne každý den

„Pro svou dostupnost“

„Miminku se to líbí a mně taky.“

„Díky mobilitě, kontakt s dítětem.“

„Mám dvojčata a šátek mi usnadnil pohyb.“

„Líbilo se mi to, je to pohodlné a bezpečné.“

d) Nosila dítě v šátku zřídka kdy

„Dítě vyžadovalo neustálý kontakt, tak abych měla volné ruce“

„Protože dítě bylo třetí, neplánované a proto že jsem si toto mimi přes nesouhlas partnera nechala, nechtěla jsem, aby byli ostatní v rodině omezováni v aktivitách (volném čase) tím, že nikam nemůžeme jet na výlet, protože máme mimi a s kočárkem se nedostanete kam potřebujete (do skal, do lesa).

„Dárek“

„Z praktických důvodů. Měl v určitých situacích výhody oproti kočárku.“

„Volné ruce, schody, dítě klidnější.“

Používala jsem babyvak (všechny odpověděli často, ale ne každý den)

„Kvůli kontaktu s dítětem“

„Jednodušší pohyb“

„Skladnost, volnost rukou“

„Syn vyžaduje neustálou blízkost.“ – v osmi měsících přešla na šátek, vak užívala protože svislá poloha dítěte v šátku je méně vyhovující.

Dotazník pro distributory šátků na nošení dětí příloha 4

Věk: ..... Vzdělání: ..... Město ..... Organizace: .....

1. Kdy přišly šátky do České republiky?
2. Jak stoupal v průběhu let zájem o šátky ze strany rodičů?
3. Jak velký je zájem o šátky v poslední době?
4. Kontaktují se s Vámi zájemci o šátek pouze z vlastní iniciativy a nebo pořádáte také osvětové přednášky, na základě kterých se rodiče pro šátek rozhodnou?
5. Jak by jste charakterizovala rodiče, kteří nosí své děti v šátku?
6. V jakém procentu se zapojují otcové a popřípadě jiní příbuzní?

7. Jak dlouho jsou v průměru děti nošeny? Jak je nošení ukončováno?
8. Máte zpětnou vazbu, zda mají rodiče výchovné problémy spojené s nošením a jak je zvládají?
9. Považujete za důležité k tématu něco dodat? Anotace.
10. Nosí v šátku maminky těžce postižené děti? Znáte nemocnice, kde se šátek užívá na novorozenecké, oddělení?
11. Mohu počítat s vaší pomocí při rozdávání dotazníků maminkám dětí ve věku od 1 do 5 let?
12. Budu ráda také za literaturu či článek a nebo výzkum prováděný v moderní společnosti, které by jste mi doporučila? Zejména šátek z hlediska sociologie a psychologie.

Tabulka 25 průběhu výzkumného šetření a návratnosti příloha 6

Název organizace	Rozdáno	Vráceno	Ztráta
MC Na poříčí - Praha 1	25	17	-8
MC Ke Kamýku - Praha 4	30	27	-3
MC Barrandov - Praha 5	30	22	-8
MC Mateřídouška - Hostivař	16	9	-7
MC Knoflík - Praha 9	15	15	0
MC Dobříšek - Dobříš	30	9	-21
MC Nová trojka – Praha 3	20	12	-8
MC Pampeliška - Příbram	5	1	-4
MC Klokánek - Brno	20	15	-5
MC Brandýs nad Labem	15	12	-3
FN Motol - Praha 5	10	5	-5
A – centrum - Praha 3	70	26	-44
Pediatr - Mníšek pod Brdy	10	5	-5
Nová Ves pod Pleší	8	4	-4
Celkem absolutní četnost	304	179	-125
Celkem relativní četnost	100%	58,9%	41,1%
Internet	–	127	–

Obrázky: Typy úvazů stažené od výrobce šátků Vatanai příloha 2

Obr. 1 Batoh

Obr. 2 Klokanka

Obr.3 Vázání křížem

Obr.4 Koník

Obr.5 Kolíbka

Obr.7 Kapsa

Obr. 8 Kurz vázání šátků od výrobce Babyšátků

Tab. 26 Temperament v hodnotách relativní četnosti u celého výzkumného vzorku v obou tabulkách

A		% Škála odpovědí %					
		1	2	3	4	5	
B							
1	Intenzita reakce na podněty je slabá (pláč, křik, vztek)	8,5 - 3,7	22,5 - 8,8	30,7 - 25,3	22,9 - 35,1	15,4 - 27,0	Intenzita reakce na podněty je silná (pláč, řev, vztek)
2	Při činnosti a soustředění je dítě vytrvalé	17,7 - 31,5	30,4 - 30,2	30,7 - 23,4	12,3 - 10,8	8,9 - 4,1	U ničeho nevydrží dlouho, soustředí se chvíli.
3	Podněty z okolí ho příliš nevzrušují.	7,9 - 2,1	9,6 - 1,7	20,2 - 10,3	31,5 - 31,5	30,8 - 54,5	O podněty z okolí jeví velký zájem
4	Snadno se přizpůsobí změnám v každodennosti.	26,5 - 28,5	25,2 - 34,9	32,7 - 23,7	11,2 - 9,5	4,4 - 3,4	Změnám v každodennosti se přizpůsobuje velice těžce.
5	Doba jídla, bdění a spánku byla každý den přibližně stejná.	31,3 - 46,3	22,2 - 30,9	19,2 - 10,4	16,5 - 9,7	10,4 - 2,7	Doba jídla, bdění a s spánku byla spíše pokaždé jiná.
6	Dítě je klidné	22,2 - 17,3	23,9 - 17,6	21,5 - 23,7	18,5 - 19,0	13,5 - 22,0	Stále se vrtí, je aktivní
7	První reakce na nový podnět (situaci) je častěji pozitivní.	33,1 - 27,6	34,1 - 36,7	24,2 - 23,1	5,8 - 8,5	2,0 - 3,7	První reakce na nový podnět (situaci) je většinou odmítavá.

8	Na podněty není citlivý (hluk, pach, nervozita rodičů)	9,4 - 5,5	18,1 - 17,5	29,0 - 29,7	29,0 - 27,0	15,2 - 19,8	Na podněty z okolí je dost citlivý (pach, hluk, nervozita rodičů).
9	Dítě mělo většinu dne náladu (lze označit více možností)	Tabulka A A) klidnou, B) radostn. 76,9%	Tabulka A C) plačtivou, rozmrzel. D) vzteklou 20,3%	Tabulka B A) klidnou, B) radostn. 87,8%	Tabulka B C) plačtivou, rozmrzel. D) vzteklou, 11,9%		

Horní číslo u každého bodu škály a položky temperamentu označuje údaje získané v tabulce A a dolní číslice zaznamenávají získaná data z tabulky B.

Text. 3 Odpovědi maminek cítících se duševně vyčerpané téměř stále a často, na otázku 10: „Cítíte výchovné problémy s vaším dítětem?“

Dívka 42 měsíců: „Zejména s její nepoddajností vůči rodičovské autoritě (neposlouchá, občas dělá i naschvály), nechce se podřídit cizí vůli, chce být svá a věci aby byly po jejím. Bývá také vzteklá a zbrklá.“ (temperament matky neuveden)

Chlapec 48 měsíců: „hyperaktivní, problémy s pomočováním a se stolicí.“ (matka sangvinik)

Dívka 24 měsíců: „Má pocit, že jak spí, něco jí uteče, a tak se spánkem bojuje do poslední chvíle, až když ji doslova nepřemůže. Už pár týdnů nespí přes den vůbec, i když je očividně unavená, předtím jsme měli období, že jsme ji uspali alespoň jednou za tři dny. Ale odmalinka spaní odmítá, jsou to těžké boje.“ (matka flegmatik)

Dívka 20 měsíců: kolem 18. měsíců – velmi citlivá na „nespravedlnosti“ od jiných dětí (bouchání, braní hraček) – velmi pláče i když se nic vážného neděje. Vzteká se, když nedostane, co požaduje.“ (matka melancholik)

Chlapec 18 měsíců: „Nechce spolupracovat, neklidný od porodnice.“ (melancholik extrovert)

Dívka 48 měsíců: „Když něco hned nejde, začne se vztekat a podceňovat, ale zkouší to dokud to neumí.“ (matka choleric)

Chlapec 36 měsíců: „Do 22 měsíců téměř nemluvil, chytl za ruku a dovedl na místo, kde něco potřeboval podat apod. Když se nedařilo dorozumět, chytl ho amok. Po té co začal mluvit, rychle se rozmluvil a tzv. tříletá vzdorovitost se projevila už kolem druhého roku. Je hodně tvrdohlavý a vytrvale intenzivně zkouší hranice. Vítek je hodně živé dítě (hyperaktivní snad ne, ale nemá k tomu daleko).“ (matka sangvinik)

Dívka 30 měsíců: „0 – 4 měsíce je pláč při odloučení od matky, položení do kočárku, postýlky... 8 až 14 měsíců separační úzkost, moje naprostá ztráta soukromí, i na wc... 24 měsíců – špatná výslovnost, od 30. měsíce neschopnost se soustředit, je-li v kolektivu. (matka melancholik)

Chlapec 42 měsíců: „Téměř od počátku. Syn byl hodně plačtivý, vyžadoval stále nové a nové podněty a zábavu. Sám se jako miminko zabavit neuměl, takže jsem to musela zastat já. Od 9 měsíců jsem pociťovala silnou tvrdohlavost a cílevědomost. Od jednoho roku období negace a vztekání. V současné době máme problémy stále s tvrdohlavostí, těžko se přesvědčuje k něčemu jinému, narážení dvou osob (konkrétně já a syn) je někdy poměrně silné. „Obvykle se syn „zasekne“ při běžných činnostech, jako je hygiena, oblékání se atd. Jinak mu pravidelný režim hodně svědčí a jeho změny nesnese zase zrovna snadno. Ovšem při včasném upozornění to jde“. (matka sangvinik)